

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

O'zingni anglas!

2016-yil 30-noyabr, chorshanba

№ 48 (1007)

1996-yil dekabrda chiqarib boshlagan

Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz

www.hurriyat.uz

Никоб ортидаги ёвузлик

Аҳолини, айниқса, ёшларни турли зарарли оқимлар таъсиридан асраш бўйича кўрилатган чора-тадбирлар оёйишта ва фаровон турмушимизнинг муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

⇒ 3-бет

"Сизнинг телевизорингиз"да нимани кўрсатишяпти?!

Маълумки, инсон кўриш орқали энг катта ахборотни олади. Айниқса, сўнгги йилларда интернетда турли видеосайтларнинг кўпайиши, видеоларга бўлган қизиқиш янада оширмоқда.

⇒ 6-бет

Мен нечун себаман Ўзбекистонни?

шаниқли ақабўшмунос, акадeмик Вахтiёр НАЗАРОВ билан суҳбат

Эҳтимол, юртимда бордир-ку ҳаққим, Рухсат бер, ўтайин кўчаларингдан...

Ватанинг, юртинг, халқнинг ўз шoirида ҳақи бўлиши шубҳасиз. Ватан, юрт, халқ шoirини оқ ювиб, оқ таради, вояга етказди, ҳаёти ва ижодига тиргак бўлди, дунёга танитди. Дунёга таниқли шoirнинг ҳам ўз юртида ҳақи бор, албатта.

⇒ 6-7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

Пойтахтимиздаги "Ўзэкспомарказ" мажмуида қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат саноатига ихтисослаштирилган "UzAgroExpo — 2016" ҳамда "UzProdExpo — 2016" ўн иккинчи халқаро кўргазмалари бўлиб ўтди.

24 ноябрь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Унда депутатлар Давлат бюджетининг ва давлат мақсадли жамғармалари бюджетларининг 2016 йил тўққиз ойидаги ижроси тўғрисидаги ҳисоботни кўриб чиқди.

29 ноябрь куни Ўзбекистон Республикасининг "Қасаба уюшмалари, уларнинг ҳуқуқлари ва фаолиятининг кафолатлари тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар киритиш ҳақида"ги Қонун матбуотда эълон қилинди.

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси ташаббуси билан аёллар жамоат ташкилотлари форуми бўлиб ўтди.

МЕНИНГ ОВОЗИМ — ВАТАНИМ КЕЛАЖАГИ

Термизда шундай мавзуда ёшлар форуми бўлиб ўтди

«Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати Сурхондарё вилояти кенгаши, Ўзбекистон Республикаси Президентининг сайловини ўтказувчи 9-Сурхондарё округ сайлов комиссияси ҳамкорлигида ташкил этилган тadbирда Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг

қилиш мустақил институти вилоят ҳудудий бўлини маси вакиллари, Термиз давлат университети талабалари, сайловда биринчи марта овоз берадиган ёшлар, оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди.

Видеомуроқот тарзида ўтказилган форумда Биринчи Президентимиз Ислам Каримов раҳнаомлигида ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, таълим олиши, касб-хунар эгаллаши, истеъдод ва салоҳиятини кенг намойиш этиши учун замонавий шароитлар яратилгани таъкидланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг сайловида вилоятда 1 миллион 581 минг 214 сайловчи иштирок этиши кутилмоқда. Уларнинг 38 мингта яқини сайловларда биринчи марта овоз берадиган ёшлардир.

— Бу йил 18 ёшга тулдим. Конституциямизда белгилаб қўйилган сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эга бўлишим, — дейди Термиз шаҳридаги 2-академик лицей ўқувчиси Д.Ортиқов. — Биз, ёшлар учун ташкил этилаётган бундай тadbирларда ҳар бир сайловчи бир овозга эга экани ва ушбу овознинг ҳар бири давлат, жамият қурилишида муҳим аҳамият касб этишини янада тeран англамоқдамиз. Мамлакатимизда юз бераётган ижтимоий-сиёсий жараёнларга дахлдорлик туйғуси юксалмоқда. Барча тенгдошларим қатори мен ҳам сайлов куни тинч, обод ва фаровон Ватанимиз келажаги учун овоз бераман.

Форумда миллий сайлов қонунчилигимиз, уларга киритилган сўнгги ўзгариш ва қўшимчалар, фуқароларнинг давлат ва жамият қурилишида беvosита ҳамда вакиллари орқали иштирок этишини таъминлашга қаратилган чора-тadbирлар мазмун-моҳияти хусусида фикр алмашилди.

Х.МАМАТРАЙИМОВ,
ЎзА мухбири

ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИ — АМАЛДА

ҲОКИМ ЁШЛАР БИЛАН УЧРАШДИ

Элликқалъа тумани ҳокими, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси депутати Н.Худайбергенов бир гуруҳ фаол ёшлар билан учрашди.

Ўзбекистон Республикасида 12 йиллик мажбурий таълим ва ўқувчиларнинг давлати масалаларига бағишланган тadbирда ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, навқирон авлодни ватанпарварлик, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялаш, уларнинг жисмонан соғлом ва маънан етук инсонлар бўлиб ўлғайиши учун замонавий шароитлар яратишга алоҳида эътибор қаратилаётгани таъкидланди.

Тумандаги умумтаълим ва мактабгача таълим муассасаларида 22 минг 668 нафар ўғил-қиз, 1 академик лицей, 6 касб-хунар коллежида 48 мутахассислик бўйича 7 минг 420 нафар ўқувчи замонавий шароитларда таълим-тарбия олмақда. Бугунги кунда ахборот-коммуникация соҳасидаги охириги ютуқларни ўзлаштириш билан бирга, ёшларнинг китоб ўқишга қизиқишини ошириш, уларда мутлоаа маданиятини юксалтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Тумандаги умумтаълим мактаблари, академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқувчиларига 416 мингдан зиёд китоб фондига эга ахборот-ресурс марказлари хизмат кўрсатмоқда. Уларнинг 16 мингта яқини бадиий ва электрон адабиётлардир.

А.Ортиқбоев,
ЎзА мухбири

Хурматли муштарийлар,

2017 йил учун "HURRIYAT" газетасига обуна ишлари давом этмоқда. Газетамизга обуна бўлолмаганлар эса уни савдо дўконларидан харид қилишлари мумкин. Ўқинг, баҳра олинг ва уни ҳамроҳларингизга ҳам ҳадя этинг. Бундан ташқари, "Hurriyat" да чоп этилган материаллар билан www.hurriyat.uz сайти орқали ҳам танишишингиз мумкин.

"HURRIYAT" ГАЗЕТАСИ СИЗНИНГ ДОИМИЙ ҲАМРОҲИНГИЗ БЎЛИШИГА ИШОНАМИЗ!

Конституция — нафақат бугунги куннинг қомуси, балки у эртанги кунимиз, қураётган жамиятимиз истиқболини аниқлаб берувчи ҳужжат, фарзандларимиз йўлини ёритиб тургувчи маёқдир.

Ислам КАРИМОВ

ДАВРА СУҲБАТИ

КОНСТИТУЦИЯ —

ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТНИНГ ҲУҚУҚИЙ ПОЙДЕВОРИ

Бош Қомусимиз давлатимиз мустақиллигининг улкан рамзи бўлиб, унда ўз истиқлол ва тараққиёт йўлимиз акс этади. Уни ёш авлод эркинлик, мустақиллик, озодлик ва ҳурлик тантанаси сифатида эъзоз-ҳурмат билан тилга олмақда. У халқ хоҳиш-иродасини ифода этувчи адолатли давлат, очиқ жамият ва эркин ҳаёт қуриш ва уни ривожлантиришнинг истиқболларини белгилайди.

Унда инсон ҳаёти, унинг шаъни, қадр-қиммати, ҳақ-ҳуқуқлари ва манфаатлари олий қадрият сифатида мустаҳкамлаб қўйилган.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Демократик институтлар, нодавлат ташкилотлар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари қўмитаси аъзолари томонидан ўтказилган мазкур давра суҳбатида Конституциямизнинг яратилиш тарихи, унинг аҳамияти, конституциявий қоидаларни ҳаётга татбиқ этиш муаммолари, шунингдек, амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар ҳақида фикр-мулоҳазалар ва таклифлар билдирилди.

2

КОНСТИТУЦИЯ —

ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТНИНГ ҲУҚУҚИЙ ПОЙДЕВОРИ

«Бошланиши I-бетда»

Акмал САИДОВ
қўмита раиси:

— Маълумки, ўтган 24 йиллик тарихий даврда Конституциямиз мамлакатимиз, халқимиз ҳаётининг барча соҳаларини тартибга солаётган миллий ҳуқуқий тизимнинг асосий манбаи бўлиб хизмат қилмоқда.

Айниқса, ушбу ҳужжат инсон ҳуқуқлари, эркинликларини амалга ошириш ва ҳимоя қилиш кафолатларини такомиллаштиришда муҳим аҳамиятга эга бўлганини таъкидлаш зарур. Зотан, тарихан қисқа даврда инсон ҳуқуқларини таъминлаш бора-бора асрларга татигулик улугвор ишлар амалга оширилди.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Бош қомусимизнинг қабул қилинишида давлатимизнинг Биринчи Президенти Ислам Каримовнинг беқисс хизматлари бор. У қишнинг ташаббуслари ва тавсиялари, маслаҳатлари билан пухта ўйлаб, жуда кўплаб ҳуқуқшунос олимлар фикр-мулоҳазаларига таяниб ишлаб чиқилган Конституциямиз мана 24 йилдирки, юртимизни фаровонлик сари етаклаб бормоқда.

Мустақил Ўзбекистон Конституцияси тудайли мамлакатимизда истиқлол йилларида қўнма тарихимиз, бой меросимиз, миллий давлатчилигимиз, муқаддас динимиз, урф-одат ва аъёналаримиз қайта тикланди. Бугунги кунда меҳр-оқибат, бағрикенглик, ҳамжиҳатлик каби олийжаноб фазилатлар, миллий ва умумбашарий қадриятларга ҳурмат, Ватан тақдир ва келажатига дахлдорлик туйғулари юрагимизнинг туб-тубидан ўрин олди.

Бугунги кунда давлатимиз ҳалқро ҳуқуқ нормаларига мос, хорижий мамлакатларнинг илғор ҳуқуқий тажрибасига, аждодларимизнинг бой маънавий меросига ва халқимизнинг урф-одатлари, сиёсий ва ҳуқуқий тажрибаларига асосланган миллий ҳуқуқ тизимига эга бўлди. Энг муҳими, Конституциямиз юртимизда барпо этилаётган инсонпарвар, адолатли ва демократик ҳуқуқий давлат ва унинг ҳуқуқий тизимининг назарий ҳамда ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқишда муҳим манба бўлиб хизмат қилмоқда.

Мен бугунги даврда суҳбатда қуйидаги учта масалага эътиборингизни қаратмоқчиман. Биринчиси, Конституциямизнинг яратилиш тарихи ва бугунги кундаги аҳамияти; иккинчиси, Конституция қодаларини қўллаш муаммолари; учинчиси, конституциявий ватанпарварлик.

Мамлакатимизда янги Конституция ҳақидаги илк фикрлар 1989 йили Ўзбекистонда «Ижтимоий фанлар» журналада, 1990 йили «Советское государство право» журналада эълон қилинган эди. Расман «Ўзбекистонда янги Конституция керак» деган ғоя 1990 йил 30 марта Ўзбекистон Олий Кенгашининг биринчи сессиясида илгари сурилди. 1990 йил 24 мартда Собик Иттифок республикалари ичида биринчи бўлиб Ўзбекистонда Президентлик давлати жорий этилди. Мазкур сессияда мустақил Ўзбекистон давлатининг рамзларини ишлаб чиқиш бўйича Махсус комиссия тузилди.

Иккинчи муҳим қадам — 1990 йил 20 июнда Мустақиллик декларациясининг қабул қилиниши бўлди. 1990 йил 21 июнда Президентимиз бошчилигида 64 кишидан иборат Конституциявий комиссия ҳамда академик Ш.Ўразаев раҳбарлигида мазкур Комиссия таркибда 32 кишилик Ишчи гуруҳи тузилди. Ишчи гуруҳи томонидан 97 мамлакат, нафақат Фарб, балки Шарқ мамлакатлари Конституциялари ҳам ўрганилди. Конституциянинг учта концепцияси яратилди. Биринчи концепциянинг аҳамиятли томони шундаки, у Ўзбекистон Фанлар академияси Президиуми томонидан Олий Кенгашга киритилган эди.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Конституциянинг яратилиш жараёни бугунги кунда қонунчилик жараёни учун катта сабоқ мактаби бўлиши керак. Шу нуқтаи назардан, Конституция тарихи музейини яратиш вақти келди, деб ўйлайман.

Конституцияга бўлган ҳурмат унинг амалда қўлланилиши билан белгиланади. Тўғри, Ўзбекистон Олий суди Пленумининг Ўзбекистон Конституцияси, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясига ҳавола қилган қарорлари бор. Бундан ташқари, Конституциянинг ҳар бир моддаси

бўйича қонунлар қабул қилинган, лекин Конституциянинг тўғридан-тўғри, бевосита қўлланилишига эътибор етарли эмас эди. Биринчи Президент Ислам Каримовнинг 2001 йил 4 январдаги Фармойиши ижроси юзасидан жойларда Конституцияни ўрганишга ва унинг бевосита қўлланишига катта эътибор қаратилди. Жумладан, Конституциямизга бағишланган юздан ортқ илмий-оммабоп китоб, дарслик, қўлланмалар чоп этилди. Халқимиз Конституциямизнинг мазмун-моҳиятини тобора чуқурроқ англаб етмоқда. Аммо Конституцияни амалиётга татбиқ этиш механизмларини такомиллаштириш муҳимлигига қўлмоқда.

Республикаимизда адлия, суд, прокуратура, ички ишлар, божхона ва солиқ тизими ходимларининг малака ошириш муассасалари мавжуд. Лекин Конституциянинг мазмун-моҳияти, унинг ҳар бир моддаси бўйича билим бериладими? Бўлажак судья, бўлажак прокурор ёки терговчи Конституция ҳусусида қанчадан-қанча саволлар бор-ку? Бу томонлар ўйлаб кўриладими? Зотан, Конституция — ҳуқуқий билимлар алифбоси. Ҳуқуқни билиш эса Конституцияни ўрганишдан бошланади. Ҳар қандай фуқаролик жамиятининг пойдевори Конституциядир.

Учинчи масала — конституциявий ватанпарварлик. Ўйлайманки, бизда конституциявий ватанпарварлик, Конституцияга ишонч, ундан гузурланиш, ифтихор этиш туйғуси кучли бўлиши керак. Чунки конституциявий ватанпарварлик — ўз тақдирини ўзи яратётган, маданияти юксак халқ маънавиятининг узвий қисми эканлигини ҳаётнинг ўзи кўрсатмоқда.

Жаҳонгир ШИРИНОВ,
қўмита аъзоси:

Хурматли Акмал Холматович, мамлакатимиз асосий қомусининг йигирма тўрт йиллиги арафасида жуда долзарб масалага эътиборимизни қаратдингиз. Конституциямизни ўрганиш, ундан қудалик турмушимизда фаол фойдаланиш учун аввал унинг тарихи, аҳамияти ва заруратини тўғри англашимиз лозим. Биламизки, конституция — латинча (constitutio) сўздан олинган бўлиб, «тузиш», «ўрнатиш» деган маънони билдиради.

Ҳар қандай меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат, қонун, фармон, қарор авваламбор конституцияга асосланади. Бошқача айтганда, Конституция — давлатнинг асосий қонуни бўлиб, шахс, жамият ва давлатнинг ўзаро муносабатларини тартибга солиди.

Ўзбекистон мустақил давлат деб эълон қилинган кундан бошлаб Конституциямиз лойиҳаси устида тинимсиз иш олиб боришмоқда.

Конституция лойиҳасини тайёрлашда уч манбага таянилганига диққатни қаратмоқчиман.

Биринчи манба: кўп асрлик бой миллий ҳуқуқий мерос. Айнан шунинг учун ҳам Конституциямизда энг аввало, ўзбек миллатининг тарихий аъёнлари, ҳудудий тафаккури ўз аксини топган. Айтиш жоизки, бизнинг Конституциямиз нафақат юридик ҳужжат, балки у миллий мафкураимизнинг ижтимоий-сиёсий, маънавий асосини ташкил этувчи умуминсоний ғояларга хизмат қилади.

Иккинчи манба: инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро стандартлар. Биламизки, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг қодалари Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида тўла ўз ифодасини топган.

Жумладан, Асосий қонунимизда фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари мазмунини бевосита очиб берувчи 34 та модда мавжуд. Унинг муқаддимасидан тортиб, якуновчи қодаларига қадар инсон тўғрисида, унинг фаровонлиги тўғрисида ғамхўрлик ғоялари синдирилган.

Ҳаммамиз биламизки, Собик шўро тузумида давлатнинг манфаатлари шахс манфаатларидан устун эканлиги қатъий белгилаб қўйилган бўлса, ушбу масала мустақил Ўзбекистон Конституциясида адолатли ҳал этилган. Яъни, шахс манфаатлари устунлиги, уни «олий қадрият» деб эътироф этиш нуқтаи назардан ҳал этилган (13-модда).

Бош Қомусимизнинг 19-моддасида эса, фуқароларнинг Конституция ва қонунларда мустақамлаб қўйилган ҳуқуқ ва эркинликлари дахлсизлиги, улардан суд қарорисиз маҳрум этишга ёки уларни кек-

лаб қўйишга ҳеч қим ҳақи эмаслиги қонуний мустақамланган.

Конституциямизнинг иккинчи бўлими бевосита фуқароларнинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларига бағишланганлиги билан алоҳида аҳамият касб этади.

Унда инсоннинг шахсий ҳуқуқларидан бошлаб, сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқларигача ўз аксини топган. Масалан, яшашга бўлган ҳуқуқни олсак. Биламизки, ҳаёт инсонга Аллоҳ таоло томонидан бахшида этилган энг буюк неъматдир, ундан маҳрум этиш эса инсонпарварликка зид ҳисобланади. Айнан шунинг учун, Конституциянинг 24-моддасида «Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқидир...» — деб белгиланган.

Фуқароларга берилган ижтимоий ҳуқуқлар ҳам алоҳида эътиборга моликдир. Айниқса «Ҳар қим қариганда, меҳнат лаёқатини йўқотганда, шунингдек, боқувчисидан маҳрум бўлганда ва қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ижтимоий таъминот олиш ҳуқуқига эга» деган қондан айнан Асосий қонунда мустақамлаб қўйилганлиги, ушбу масалада аҳолининг ижтимоий муҳтож қатламларига ўзбекона ғамхўрликнинг кафолатланганлиги билан баҳоланади.

Бош Қомусимизда қонуний мустақамлаб қўйилган яна бир муҳим масала фуқароларнинг иқтисодий ҳуқуқларини самарали муҳофаза этиш масаласидир. Бозор иқтисодиётининг ҳуқуқий заминини яратиш манфаатларидан келиб чиқиб, Конституция ҳусусий мулк дахлсизлиги ва унинг давлат томонидан ҳимояланишини (53-модда) ҳамда ҳар қимнинг мулкка эгаллик қилиш ҳуқуқини (36-модда) мустақамлади.

Учинчи манба: хорижий конституциявий тажриба. Мустақил Ўзбекистон Конституцияси ривожланган давлатларнинг тарихий тажрибасини ўрганган ҳолда яратилган. Конституция Муқаддима, 6 бўлим, 26 боб ва 128 моддалар иборат бўлиб, у ўз ички тузилиши билан жабон Конституциявий амалиётга тўла мос келади.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, 2014 йилда «Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг айрим моддаларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида (32, 78, 93, 98, 103 ва 117-моддалари)»ги қонун қабул қилинди.

Айтиш керакки, Конституциянинг биргина 32-моддасига киритилган қўшимча — «давлат органларининг фаолияти устидан жамоатчилик назоратини амалга ошириш» бугун халқаро жамоатчилик тан олган «ўзбек модели»нинг ўзига хос жиҳатларидан бири эканлигини тасдиқлайди. Шундай қилиб, жамоатчилик назорати Конституциявий институт мақомига эга бўлди.

Конституцияга киритилган ўзгартиш ва қўшимчалар, авваламбор парламент палаталарининг ўрни ва ваколатларини янада кенгайтириб, уларнинг ижро ҳокимияти устидан назорат функцияларини қучайтирди.

Президент ваколатларининг бир қисми Бош вазирга ўтказилди. Бош вазир номзодини тақдим этиш ва унинг Олий Мажлис палаталарида тасдиқланишига оид тартибга аниқликлар киритилди.

Ундан ташқари, Марказий сайлов комиссиясини шакллантиришнинг демократик тизими, шунингдек, унинг фаолиятига доир асосий принциплар конституциявий тарзда мустақамланди.

Баҳром ОБИДЖОНОВ,
қўмита аъзоси:

— Ҳақиқатан ҳам мамлакатимиз Конституцияси аввало халқимиз манфаатига қаратилганлиги билан характерлидир. Таъкидланганидек, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси жамиятимиз барча аъзоларининг, шу жумладан, ёшларнинг манфаатларини, уларнинг ҳақ-ҳуқуқи ва эркинликларини ҳам ўзида тўла ифода этади. Чунки давлатимизнинг ҳар томонлама қудратли давлатга айланишида ёшларнинг фаол иштироки ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Ёшларнинг қобилияти, истеъдоди, билимига мувофиқ ижтимоий эътиёжларини эътиборга олиб, илм олиш, касб, машғулоти тури ва иш танлаш ҳуқуқини ўз ичига олувчи ҳуқуқлар мажмуи Конституциявий қодаларда мустақамлаб қўйилган.

Биринчи Президентимиз эътироф этганидек, «Ўзбекистоннинг бойликлари кўп,

лекин бизнинг энг катта бойлигимиз, энг юксак қадриятимиз — жамиятимизда ҳукм сураётган тинчлик, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликдир». Зеро, бугунги даврда ҳаётнинг ўзи бизга турли миллат, этно-қод ва дин вакиллари ўртасида ўзаро ҳурмат ва ҳамжиҳатлик ҳукм сурган шароитдагина умумий хонадонимиз бўлган Ватанимиз ва жамиятимиз, ҳар биримизнинг оила-рўзгоримиз, фарзандларимиз келажатини таъминлашга эришиш мумкинлигини кўрсатиб турибди.

Конституциямизнинг 42-моддасида: «Ҳар қимга илмий ва техникавий ижод эркинлиги, маданият ютуқларидан фойдаланиш кафолатланади. Давлат жамиятнинг маданий, илмий ва техникавий ривожланишига ғамхўрлик қилади», деган норма мустақамлаб қўйилган. Мамлакатимиз олий ўқув юртларида таълим, илм-фан ва ишлаб чиқаришнинг интеграциялашув жараёни изчил ривожланаётгани мисолида ҳам ана шу конституциявий қонданнинг ҳаётимизга нечоғлик чуқур татбиқ этилаётганини кўриш мумкин.

Мустақиллик йилларида юртимизда жамият ва давлат ҳаётининг барча соҳалари қатори, ёшлар масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилди, уларнинг таълим олиши, касб-ҳунар эгаллаши, ўз мутахассислиги бўйича ишлаши ва соғлигини муҳофаза қилиши, оила қуриш, яшаш жойларига эга бўлиш каби ўнлаб ҳаётий талабларни давлат томонидан кафолатлаш ва қондиришга қаратилган кенг қамровли тадбирлар тизими ишлаб чиқилди ва амалга оширилиб келинмоқда.

Ҳусусан, Конституциянинг ёшларга оид нормалари қатор қонун ҳужжатларида, уларнинг муайян таркибий қисмларида ўзининг тўла ифодасини топган.

Умуман олганда, истиқлол йилларида болалар ва ёшларга оид 22 та қонун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 27 та фармон ва қарори, Вазирлар Маҳкамасининг 46 қарори, вазирлик, қўмита ва бошқа идораларнинг 200 дан ортқ меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлари қабул қилинган. Бундан ташқари Олий Мажлис томонидан болалар ва ёшлар ҳуқуқларига оид 10 га яқин халқаро шартномалар ратификация қилинган.

Абдуллажон ҲАМРОҚУЛОВ,
қўмита аъзоси:

— Конституция ҳақида ҳар қанча гапирсак оз. У халқаро стандартларга мос келадиган олий ҳуқуқий ҳужжатдир. Ўзбекистон Конституцияси ҳақида жаҳон ҳамжамияти, халқаро ҳуқуқ билимдонлари ижобий фикр билдириб келишмоқда. Масалан, Францияда ҳуқуқшунос Мишель Лесаж бир неча йил илгари қуйидагиларни айтган эди: «Ўзбекистон давлати ўзининг янги Конституциясини қабул қилган. Ушбу Конституция шуниси билан эътиборлики, унда белгиланган нормалар асосида дунё мамлакатларининг янги қабул қилинаётган конституциясини ишлаб чиқиш мумкин».

Шубҳасиз, бу фикр Конституциямизга берилган катта баҳолидир. Шунинг фахр билан айтиш мумкинки, кўплаб ёндош республикалар конституцияси қабул қилинишида Ўзбекистон тажрибасидан фойдаланилди.

Конституциямизнинг 14 та муҳим ҳусусияти бор. Улардан энг асосийлари — суверенитет, халқчилик, қонун устуворлиги, ҳокимият ваколатларининг бўлиниши, ташқи сиёсат асосларини белгилаб берувчи конституциявий қодаларнинг мустақамланганлиги. Бу сиёсий-ҳуқуқий институтларнинг назарий ва ҳуқуқий асослари мамлакатимизда биринчи мартаба яратилди. Қувонарлиси шундаки, биз бирорта моддани бирор мамлакат конституциясидан кўчирганимиз йўқ. Аксинча, Конституциямизнинг ҳар бир моддаси миллий менталитетимизга уйғунлашган, унинг матнини ишлаб чиқишда аждодларимиз ҳуқуқий мероси намуналари, муслмон ҳуқуқи манбалари, халқимизнинг асрий урф-одатлари ҳам ўрганилиб, ҳисобга олинди.

Истиқлолнинг ўтган йиллари давомида Бош Қомусимизга бир неча муҳим ўзгартиш ва қўшимчалар киритилиб, му-

бир сўз билан айтганда, мамлакатимиз Конституцияси жамият ҳаётининг турли соҳаларида олиб борилаётган ислохотларни сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришда муҳим дастуриламал ҳисобланади ва бундай масъулиятли ишларни амалга оширишда ёшларимиз ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшишлари шубҳасиз.

камаллик касб этганини ҳам алоҳида эътироф этиш зарур.

Иброҳимжон ХОЖИЕВ,
қўмита аъзоси:

— Мавзу юзасидан ушбу даврда суҳбатда иштирок этиш, ҳаммамиз учун ҳам шарафлидир. Чунки, Конституциямиз ўтган йигирма тўрт йил давомида катта синовлардан ўтди, сайқал топди. Бугун у олмосдай ярқираб онгу шууримизни ёритиб турибди. Ҳақиқатан ҳам Конституциямиз келажатига буюк давлатнинг ишончли ҳуқуқий кафолати ҳисобланади. Ҳаётимизни фаровон этиш, уни чинакам қонуний асосда қуриш, ўз ҳақ-ҳуқуқларимизни таъминлаш, жамиятда қонун ва адолат устуворлигини ўрнатиш инсонни олий қадрият деб ҳурматлаб, унинг барча манфаатларининг ҳимояси учун хизмат қилади. Жамият эса у орқали демократик ҳуқуқий давлат қуриш ва фуқаролик жамиятини барпо этишни энг олий мақсад деб, унга томон интилади.

Биз бугунгидай давр суҳбатлари, тарғибот тадбирларини кўпроқ ўтказишимиз, айниқса, ёшларга Бош қомусимизнинг беқисс аҳамияти, давлатимиз тараққиётидаги ўрнини аниқ мисоллар орқали тушунтириб боришимиз зарур. Зеро, уларнинг қалбига Конституциямизга бўлган юксак ҳурмат, ватанпарварлик туйғулари кучайсин. Шунда улар мамлакатимиз тақдирига дахлдорлик ҳисси билан камол топадилар, биз оруз қилган интеллектуал салоҳиятли, юксак маънавиятли авлод бўлиб етишадилар.

Конституциямиз қабул қилинган кун муносабати билан ўтказилаётган илмий-амалий анжуманлар, давр суҳбатлари ва учрашувларда биз ёш авлод вакилларида Бош Қомусимизнинг давлатимиз ривожидagi беқисс аҳамиятини янада чуқурроқ ўргатиш билан бир қаторда, унинг асосчиси бўлган Биринчи Президентимизнинг доно сиёсати, халқимиз олдидаги улкан хизматларини ҳам эслатиб ўтишимиз лозим деб ўйлайман.

Одилжон ТОЖИЕВ,
қўмита аъзоси:

— Конституциямизда кенг ўрин эгаллаган ёшлар масаласи парламентимизнинг доимий эътиборида бўлиб келаятгани ҳам қувонарлидир. Шу ўринда таъкидлаш керакки, 2016 йил 14 сентябрда қабул қилинган «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунда ёшлар бўйича давлат сиёсатининг мақсадлари ва тамойиллари, ёшларнинг ҳуқуқий ва ижтимоий муҳофазаси масалалари, таълим олиш ҳуқуқи, иқтидорли ёшларга нисбатан давлат қўмагини амалга ошириш каби жамият ривожланиши учун зарур ва долзарб масалалар қамраб олинган.

Юртимиз аҳолисини 60 фоиздан ортқини ёшлар қатлами ташкил этади. Ҳусусан, бугунги кунда, 70 дан ортқ олий ўқув юртлари, 1 500 дан ортқ касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар, 10 000 га яқин умумий ўрта таълим мактаблари, 5 000 га яқин мактабгача таълим муассасаларида халқимизнинг 7 миллиондан ортқ фарзандлари таълим-тарбия олмақдалар.

Мамлакатда фаолият юритаётган 525 та болалар ва ўсмирлар спорт мактаблари, 13 та олимпия заҳиралари коллежлари ҳамда 8 та Республика олий спорт маҳорати мактабида юқори маънавий, истеъдодли спортчилар тайёрланмоқда.

Бугун халқаро миқёсда ўтказилаётган фол олимпиадалари, спорт мусобақалари голиблари бизнинг ёшларимиз бўлаётганлиги ўтган 25 йилда олиб борилган ишлар самарисидир.

Бир сўз билан айтганда, мамлакатимиз Конституцияси жамият ҳаётининг турли соҳаларида олиб борилаётган ислохотларни сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришда муҳим дастуриламал ҳисобланади ва бундай масъулиятли ишларни амалга оширишда ёшларимиз ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшишлари шубҳасиз.

Ў.МИРЗАЁРОВ тайёрлади.

» ФАОЛИЯТ

Китобни инсон тафаккури медаларини ўзида жамлаган тилла сандиққа қиёс этиш мумкин. Ҳар бир инсон, ҳар бир авлод шу медалардан баҳраманд ҳолда келажак сари одимлаб боради. Зеро, китоб инсоният томонидан яратилган кашфиётлар орасида энг муҳими ва ишончлиси, десак хато бўлмайди. Шу воситани йиллар, асрлар оша келажак авлодга етказишда эса кутубхона аталмиш муассасаларнинг хизмати беқиёс.

У аётимизнинг ажралмас қисми бўлган кутубхоналар тудайлигига қадимги қўлзмалар, босма китоблар, тарихий шахслар ҳақидаги мабала билан бизга етиб келган ҳеч кимга сир эмас. Бутунни кунда эса мамлакат келажаги бўлиши ёш авлоднинг ҳар томонлама баркамол этиб тарбиялашда, уларда ўзгирлигини аниқлаш, жамият талабларига ҳозиржавоб бўлиш ҳиссини шакллантиришда асосий рол ўйнайди.

Жамиятимиздаги глобал-сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар ўрта махсус касб-хунар таълими муассасалари кутубхоналари фаолиятидаги ислоҳ қилишга олиб келди. Натижада ёш авлоднинг интеллектуал эҳтиёжларини қондиришга, маданий, маънавий-ахлоқий қадриятларини асрашга йўналтирилган янги замонавий технологиялар билан жиҳозланган автоматлаштирилган ахборот-кутубхона ва ахборот-ресурс марказлари барпо этилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 20 июнда “Республика аҳолисини ахборот-кутубхона билан таъминлаш ташкил этиш тўғрисида”ги қарорнинг қабул қилиниши эса юқоридаги вазифаларнинг изчил амалга оширилишида асосий туртки бўлди. Ҳуш, илм ўчоғи бўлиши ўрта махсус таълим тизими — коллежларимизда бу борада аҳвол қандай?

Коллеж АРМлари замон талабларига жавоб берадими? Ушбу саволларга жавоб излаб Чилонзор педагогика коллежиди бўлди. Коллеж кутубхонаси 40 ўринга мўлжалланган. Ёруғ ва тинч хонада ўқувчилар мурола билан банд. Китоб жавонлари адабиётлар билан тўла. Туртга жавонда кўргазмалар тўртта учун Ўзбекистон миллий

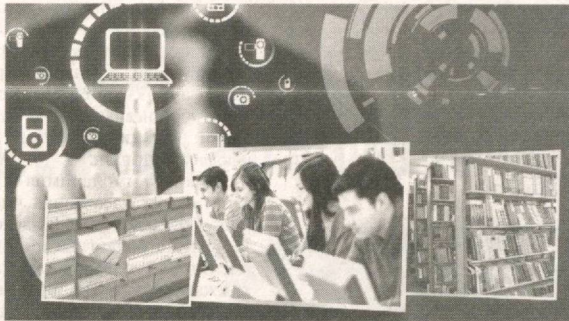
энциклопедиясининг тўлиқ 12 томи, Алишер Навоий “Хамса”-сининг лотин ва кирилл ёзувдаги вариантлари, Президент асарлари тизилиб турибди.

— Кутубхонамизда жами 70319 та китоб бор, — дейди АРМ раҳбари Дилфуза Хидоятова. — Шулардан 18671 таси умумтаълим, 6081 таси сиёсий, 9519 дон абадий, 17607 таси ноталар ҳақидаги китоблардир. Ўтган йили коллежмиз ҳисобидан мактабга таълим педагогикаси оид 2 миллион сўмлик адабиётларни харид қилдик. Муассасамизда 3352 нафар ўқувчи ўқийшни инобатга олсак, китобларимиз етарли.

— Умумтаълим фанларининг барчасидан кўргазмалар методик қўлланмаларимиз бор, — дейди кутубхонанинг яна бир ходими Юлдуз Эгамбердиева. — Бундан ташқари, электрон дарсликларимиз ҳам мавжуд. Уларнинг бари компьютерга туширилган. Интернетга уланган жами 6 та компьютер орқали ўқувчиларимиз ўқитувчилар назоратида интернетдан фойдаланишади.

Адабиётларни ўзимиз қўздан кечира бошладик. Стол устида “Халқ сўзи”, “Народное слово”, “Правда Востока”, “Тошкент оқими”, “Ўзбекистон овози”, “Вазият”, “Маърифат” каби газеталар, “Тил ва адабиёт таълими”, “Ёшлик”, “Касб-хунар таълими” сингари журналлар тахлами турибди. АРМ ходимасининг айтишича, мазкур нашрлар 1 нусхадан бўлгани боис ўқувчилар коллежнинг ўзида фойдаланишар экан. Бутун мамлакатимизда 1,5 мингдан зиёд матбуот нашрлари чоп этилаётганини назарда тутсак, бу анча кам.

Турли соҳага оид адабиётларнинг аксари, жумладан, “Болалар адабиёти”, “Коррекция ишлар махсус методикаси”, “Табиркорлик ва бизнес асослари”, “Зардушлик технологиялари”, “Ўзбек халқ ҳара-

катли ўйинлари” каби махсус дарсликлар лотин алифбосида. Бундан ташқари, 2500 га яқин рус адабиётига оид китоблар ҳам алоҳида жавонларда тахлаб қўйилган. Бадиий адабиётлар билан ҳам танилиш мақсадини билдирган эдик, кутубхоначи опа бизни турли анвоий гуллар билан безатилган бўлимга олиб кирди. Бу ердаги жавонлар ҳам кирилл ёзувидаги Мурод Муҳаммад Дўстнинг “Долзор”, Саид Аҳмаднинг “Танланган асарлар”и, Ўткир Хошимовнинг “Сайланма”си, Шукр Холмирзаев, Луқмон Бўрихон каби ёзувчиларнинг ижод намуналари, лотин алифбосидаги Чингиз Айтматовнинг “Эрта қайтган турналар”, Худойберди Тўхтабоевнинг “Сариқ девни миниб”, Ўткир Хошимовнинг “Тўшда кечган умрлар”, “Қалила ва Димна”, “Буюк Соҳибқирон” каби бадиий асарлар билан тўлалиги диққатимизни тортди.

Муроладан бош кўтармаётган коллеж ўқувчиларининг кутубхона ҳақидаги фикрларини билиш мақсадида уларга юзландик.

Дилдора Абдуғаниева, 2-курс ўқувчиси, мусиқа йўналиши:

— Коллежмиз кутубхонасида ўқийши истаган китобимни топа олмаганимни ҳали эслолмайман. Бадиий китобларни севиб ўқийман. Охири марта Абдулла Қодирийнинг “Ўткан кунлар” романини ўқигандим.

Умид Шарипова, 2-курс ўқувчиси, АРМ йўналиши:

— Куриш имкониятим чеклангани боис кўпроқ овозли

орқали “Ziynet” ва бошқа сайтларга бемалол кириш мумкин, — дея суҳбатимизга қўшилди АРМнинг 1-тоифали мутахассиси Линар Сулаймонов. — Бундан ташқари, коллеж дарсликларининг ҳам электрон нусхалари киритилган.

Анчадан буён компьютерларни банд қилиб ўтирган ўқувчиларнинг афсуски бирортаси интернетдан ўзига керакли маълумот олаётгани йўқ, аксинча, икковлашиб ўйинларни мириқиб давом эттиришяпти.

Китоблар сақланган хонага кўз югуртирарканмиз, аксар дарслик ҳамда эскирган китоблардан иборат жавонлар, атиги битта жавонни ҳам тўлдиролмаган бадиий китобларга гувоҳ бўлдик. Кутубхоначи опадан Алишер Навоийнинг “Хамса”сини сўраган эдик, қақатинга кирилл алифбосидаги “Лаили ва Мажнун” ҳамда “Абдиқатил гулшани” асарларини кўрсатди, холос.

Ходима китобсевар ўқувчилардан бири деб таништирган Жаҳонхирон Муҳаммадминов ҳақиқатдан илмга чанқоқ ёшлардан экан.

— Электрон адабиётлардан кўра, китобни афзал кўраман, — дейди у. — Чунки китоб ҳиссийларни кучлироқ жунбушга келтиради, ҳам қўлимизга зарар етказмайди. Бадиий асарларни севиб мурола қиламан. Яқинда “Граф Монте Кристо”ни ўқиб чиқдим. Кутубхонамизда бадиий китоблар кўп бўлмагани учун Алишер Навоий номиди миллий кутубхонага ҳам аъзо бўлганман. Жавонларимиз бадиий китоблар билан тўлишини истардим. “Ziynet” тармоғига уланганимиз, деб мақтанган АРМ мутахассиси аранг бир соатда обуна бўлганимиз. “Халқ сўзи”, “Ишонч”, “Маҳалла” каби газеталаримизни ўқувчиларимиз мурола қилиб боради. Йўналишлар бўйича дарслик ҳамда ўқув қўлланмалар етарли: “Хорижий мамлакатлар, ўзбек миллий пазандчилиги”, “Қадрлатчилик технологияси”, “Металлар технологияси”, “Либослар композицияси” ва бошқалар.

— Олтига компьютернинг бари интернетга уланган. Улар

— Мухтор Ашрафий номиди Бухоро санъат коллежмиз айна пайтда 556 нафар ўғил-қизга таълим бермоқда. Коллеж ахборот-ресурс маркази ўқув зали, абонемент ва электрон ресурслар бўлимидан иборат. Ҳар кун юздан ортиқ талаба мурола учун кутубхонага киради, — дейди АРМ ходими Дилафруз Ризаева. — Ўқувчилар умумтаълим ва мутахассис фани дарсликларидан ташқари Президент асарлари, бадиий адабиётлар, газета-журналлардан фойдаланиб, билимларини оширишади. Жами 26281 та китобнинг 900 тасини бадиий адабиётлар (бу жуда оз эмасми?) ташкил этади. Лотин алифбосида 6837 та, ўзбек-кирилл алифбосида 6005 та, хорижий тилларда 657 та ва рус тилида 12782 та китоб бор. Ўқувчиларнинг китобга қизиқшини янада ошириш мақсадида кўргазмалар, оммавий тадбирлар ҳамда янги китоблар тақдирини ўтказиб тураимиз. “Ziynet” интернет тармоғига уланган АРМ компьютерлари орқали бемалол электрон дарсликларни ҳам ўқиш мумкин.

Самарқанд вилояти Пастларғом тиббиёт коллежсининг кутубхона фонди билан ҳам қиздик.

— 54 ўринга мўлжалланган кутубхонамиз ўрта бўғин тиббий ходимларни етиштириб беришда ўз ҳиссасини қўшмоқда, — дейди АРМ раҳбари Маҳбуба Қарабоева. — Коллежмиз ташкил этилган йили кутубхона фонди 1520 тани ташкил этган бўлса, ҳозир 14628 донга босма ва электрон китоблар фондига эгамиз. Китобхоналаримиз кундалик матбуот нашрлари, Интернет, электрон ва босма аънавий адабиётдан фойдаланиш учун барча қулайликларга эга. АРМда 2013—2014-ўқув йилидан бошлаб КАРМАТ дастурида китобхоналарга хизмат кўрсатиб келинмоқда. Қисқа қилиб айтганда, ушбу дастур асосида электрон каталогларнинг чекланмаган маълумотлар омборини яратишдан иборат. Шу билан бир қаторда, аудио ва видео материалларни компьютер файллари ва дастурлари

маълумотларини таърифлаш имкониятларини яратиш бўйича иш олиб боришмоқда.

Бухоро вилояти Шофиркон маиший хизмат касб-хунар коллежи билан боғландик. АРМ раҳбари Нафиса Шарипова бизга қуйидаги маълумотларни тақдим этди:

— 32 ўринга мўлжалланган кутубхонамиз фондидаги 12000 китобнинг 3000 тасини бадиий асарлар ташкил этади. АРМда интернетга уланган олтига компьютер ўқувчилар ихтиёрида. Яқинда КАРМАТ дастури бўйича иш бошлагани режалаштириб турибмиз. Етишмаётган адабиётлар бошқарма ҳамда коллеж махсус ҳисобдан тўлдирилиб бориляпти. Ўқувчиларимиз бу ердан тополмаган китобларни турман марказиди АРМдан олиб тураишади.

Суҳбат давомида Нафиса опа “муаммоларимиз йўқ” деган бўлса-да, шу нарса аён бўлдики, кутубхонадаги аксар бадиий адабиётлар кирилл алифбосида экан. Миллий энциклопедиянинг эса бирорта ҳам томи йўқ. 1607 нафар ўқувчи таҳсил олаётган илм масканининг АРМ ўқув зали атиги 32 ўринга мўлжаллангани ҳам оздек, назаримизда.

Хуллас, қайси коллеж кутубхонасига мурожаат қилмайлик, баридан “Республика аҳолисини ахборот-кутубхона билан таъминлаш ташкил этиш тўғрисида”ги қарорга мувофиқ АРМ фаолияти яхшиланяпти, компьютерларимиз интернетга уланган, электрон дарсликларимиз етарли, электрон каталоглаштириш йўлга қўйилган қабилдаги жавобларни олдик. Бироқ улар билан юзлашганда муаммолар бирма-бир бўй кўрсатяпти. Кутубхоналар янгиланган бўлса-да, муаммолар эскилигича қолаётгани айна ҳақиқат. Қузатувларимизнинг хулосаси шу бўлди: коллеж АРМлари янги алифбоддаги китобларга, кутубхоналар кўпроқ китобхоналарга, кутубхоначи ходимларнинг эса ташаббусга ҳали эҳтиёжи бор.

Гўзал МАЛИКОВА,
“Hurriyat” мухбири

Устоз бахти

» ОРАМИЗДАГИ ОДАМЛАР

Айни кунда Хива туманидаги 10 мактабнинг доғруғи нафақат туманга, балки вилоят ва ҳатто бутун мамлакатга ёйилган десак, муболага бўлмайди. Бунда салкам ўрттиз йилдан бери шу мактабда фаолият кўрсатиб келган, айни пайтда мактаб директори вазифасида ишлаётган Давлатёр Раҳимовнинг алоҳида ўрни бор.

Хива туманидаги 10-умумтаълим мактабининг ҳақиқий зиё маскани сифатида шаклланишида Давлатёр аканинг талабчанлик, ишчанлик, фидоилик, янгилликка интилиш каби хислатлари, мураббийлик касбияга бўлган чекиз меҳр-муҳаббат, самарали ҳужжатлари ўз ифодасини топган, дейди Ўзбекистон Қаҳрамони, Урганч автомобиль ва йўллар коллежи директори Эгамберган Каримов.

Мактабдаги ўзгаришларнинг энг асосийси, битирувчиларнинг қўлга олиб дароҳларга ўқига киришларида намоён бўлди. Ҳақиқатан ҳам битта мактабдан ҳар йили 55-60 нафар ўқувчининг олий ўқув юртларига кира бошлаши мактаб жамоасининг обрўсини юксалтирди. Шогирдлари орасидан адабиётшунос, ҳуқуқшунос, ҳарбийлар ва бошқа касб эгалари етишиб чиққанини Давлатёр аканинг фахри. Хива тумани ҳокими Давронбек Аллақулиев, Қўшқўпри тумани ҳокими Махсуд Оллаберганов, полковник Солаймаҳсум Шарипов, Урганч Давлат университети ўқитувчиси Муҳаббат Жуманиёзова сингарилар Давлатёр аканинг таълим-тарбиясини олганлар.

Давлатёр аканинг мутахассис сифатидаги ўзбек тили ва адабиёти фани бўйича янги дарслик ва ёндош дастурларни яратиш ва уларни ўқув жараёнига тадбиқ қилишда ҳам ҳиссаси каттадир.

Ҳам ташкилотчилик, ҳам ижодий ишни биргаликда олиб бораган Давлатёр Раҳимовнинг “Хоразм навозандлари”, “Султон Увайс”, “Умрим бо-

рича” китоблари Хива ўтмишини ёритишда авлодлар учун ҳам муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

Таълим-тарбия жараёнларининг пухта йўлга қўйилган тудайлиги ўтган йиллар мобайлида мактаб ўқувчилари турли танловлардаги ютуқлари билан мактаблари, устозлари шаънини юксалтирди. Жумладан, 2001 йили мактабнинг “Қувноқ стартлар” жамоаси республикада голибликни қўлга киришиб, диплом ва телевизор билан тақдирланди. 2002 йилда ўқувчилардан Муҳайё Худойберганава ва Зафар Маткаримовлар “Томчи сувда ҳаёт жилваси” республика кўрик-танлови голибига айланди. 2009 йилда 9-синф ўқувчиси Гўзал Назарова “Ўзбекистоннинг етти мўъжизаси” республика кўрик-танловининг ишчи йўналишида туман ва вилоятда биринчи, республикада 2-ўринни эгаллади.

2012 йилда она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Райхон Мадримованин шогирди Зилола Саматова ҳам мазкур кўрик-танловда туман ва вилоятда биринчи, республикада учинчи ўринни ишғол этди. Мактабнинг яна бир ўқувчиси Санжалол Курбонов эса оғир атлетика бўйича ўсмирлар ўртасида ўтказилган жаҳон биринчилигида 3-ўринни эгаллади. 2013 йилда 9-синф ўқувчиси Зилола Юсуфбоева “Ўзбекистоннинг етти мўъжизаси” кўрик-танловининг ишчи йўналишида туман ва вилоятда 1-ўринни эгаллаб, республикада 2-даражади диплом олишга муваффақ бўлди.

Мактабда спортга алоҳида эътибор қаратиб келинаётгани ўқувчиларнинг турли спорт мусобақаларида юқори ўринларни қўлга киритишига омил бўлаётди. Жумладан, Фарҳодбек Собиров 2014 йилда Нанкинда ўтказилган ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида оғир атлетика бўйича 2-ўринни эгаллаб, кумуш медаль билан тақдирланди. Бу йил 9-синф ўқувчиси Шаҳло Абдуллаева оғир атлетика бўйича, 10-синф ўқувчиси Жаҳонгир Абдукаримов бокс бўйича республика чемпиони, 7-синф ўқувчиси Аминбой Абдуллаев ва Саиджаб Курбоновлар қўл жангари бўйича республика чемпиони бўлишди.

Шу йилнинг 30 июнь кунини оғир атлетика бўйича Грузияда бўлиб ўтган жаҳон чемпионатида Фарҳодбек Собиров даст кўтаришда 170 килограмм, силтаб кўтаришда 203 килограммни забт этиб, жаҳон чемпионилигини қўлга киритди. Мусобақа ташкилотчилари Фарҳодбекка Олтин медални тақдим этишди.

Албатта, буюрилган иш қай даражада бажарилган, ким унга қай йўсинда ёндашган, ишнинг натижасига қараб муносабат билдирилади. Бироқ, кўпинча бажарилмаган иш учун танбех берилди-ю, виждонан қилинган иш рағбатига унчалик эътибор берилмайди. Рағбат, бир оғиз раҳмат айтиб қўйиш нафақат руҳий ҳолатнинг юксалишига ёрдам беради, балки келажақдаги ишлар унумига ҳам замин тайёрлайди.

Шу маънода мазкур мақолада ўз ишини дийнат билан бажараётган, таълим соҳасидаги алоҳида хизматлари ҳамда ўзбек адабиётини ёритишдаги хизматлари учун “Ўзбекистон халқ ўқитувчиси” унвонига сазовор бўлган Давлатёр Раҳимов фаолиятига бир назар ташладик, холос.

Гўлсара ИСМОИЛОВА, филология фанлари номзоди

» БОЖХОНА ПОЧТАСИДАН

Аҳолини, айниқса, ёшларни турли зарарли оқимлар таъсиридан асраш бўйича кўрилатган чора-тадбирлар оёсийшта ва фаровон турмушимизнинг муҳим омили бўлиб хизмат қилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг “Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги қонуни ҳамда Президентининг 1997 йил 10 октябрда “Товарлар (ишлар, хизматлар) экспортини рағбатлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори бу борада муҳим дастуриямал бўлмоқда.

“Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида”ги қонуннинг 19-моддасида чет элда нашр этилган диний алабиётларни олиб келиш ва тарқатиш уларнинг мазмуни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда экспертизадан ўтказилганидан кейин амалга оширилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирилар Маҳкамасининг 2014 йил 20 январдаги “Диний мазмундаги материалларни тайёрлаш, олиб кириш ва тарқатиш фаолиятини амалга ошириш тартиби тўғрисида”ги низомига кўра, диний адабиётларни олиб келиш, сотиш ва тарқатиш Вазирилар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита рухсати билан амалга оширилади.

Қўмита экспертлари мамлакатимизга олиб кирилатган диний мазмундаги медиа ва матбаа махсусотларини ўрганиб чиқди, уларни мамлакатимиз ҳудудига олиб кириш, тайёрлаш ва тарқатиш юзасидан хулосаларини беради.

Ўқувчи ортисидан

Шундай бўлса-да, мазкур тартибларга риоя қилмай, турли диний мазмундаги адабиётларни ноқонуний равишда мамлакатимизга олиб киришга уриниш ҳолатлари учраб турибди.

Рақамларга мурожаат қилсак, жорий йилнинг ўтган 9 ойи давомида Навоий вилояти божхона бошқармаси ходимлари томонидан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар вакиллари билан ҳамкорликда аниқланган 13 та қонунбузарлик ҳолатларида 38 дон турли шаклдаги диний материалларнинг ноқонуний равишда олиб кирилишига чек қўйилди.

Ахборот технологиялари шиддат билан ҳаётимизга кириб келар экан, турли ахборот ташувчи воситалар қўммага бузғунчи ва ёт гоиларга хизмат қилувчи материалларни электрон шаклда олиб ўтишга бўлган уринишлар қўмага ҳам олиши табиий! Жимитдекгина флешкалар ўзига юзлаб, минглаб материалларни жамлай олишини инобатга олсак, муаммонинг нақалар долзарб экани янада ойдинлашади.

Фуқаро А.Аминова (мақоладаги барча исм-шарифлар ўзгартирилган) Россияда юрган кезлари ён атрофдаги диний қўл телефонларидаги диний маърузаларни тинглаб, даров ўзиникига қўчириб олади. Гўёки, эзгуликка чорлаётган бу маърузалар аслида шунчаки ниқоб бўлиб, улар бошланган

йўл “жиҳод”га элтишини бу аёл фаҳмламаган эди.

Ўзбекистонга кириб келар экан, божхона постида амалдаги тартибларга мувофиқ унинг қўл телефони қўздан кечирилганда, телефон хотирасида ақидапарастлик гоилари билан йўғрилган диний мазмундаги материаллар борлиги аниқланди. Диний мазмундаги материалларни экспертиза қилиш гуруҳи мутахассисларнинг хулоса қилишча, ушбу материаллар “Ўзбекистон исломий ҳаракати” экстремистик гуруҳида қарашли “Жундуллоҳ” жиҳодий студияси томонидан тайёрланган экан.

Фуқаро А.Аминова мазкур қилмиши ортидан жиноий жавобгарликка тортилди.

Шунингдек, фуқаролар Г.Саидонов Россиядан ёнида 6 дон диний адабиётлар ва 1 дон араб алифбосида тўлдирилган ёзув дастури билан, Х.Холбоев эса ноутбуки хотирасида диний мазмундаги 6 дон видеоларлар ва 5 дон маърузалар билан қайтишди. Ваҳоланки, ушбу материалларни ҳам экспертларнинг хулосасига кўра, мамлакатимизга олиб кириш тақиқланган экан.

Ҳозирда мазкур ҳолат юзасидан божхона тежирувлари ва суриштирув жараёнлари давом эттирилмоқда.

Наргиза РАҲМОНОВА, Навоий вилояти божхона бошқармаси ахборот хизмати ходими

Олов — тиласиз ёв

Қўздан-қўзга чирой очиб бораётган пойтахтимизнинг ҳар бир кўчасида қурилиш, обodonлаштириш ишларини кузатишимиз мумкин. Ҳашаматли ишоотлар, боғлар барпо этилиб, базиларда таъмирлаш жадал сурьатларда олиб боришмоқда. Инсонларга энг қийин пайтда ёрдамга келувчи ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимларидан ҳам ушбу масканларда ёнғин хавфсизлиги қондаларига риоя қилиниши юзасидан назоратни кучайтиришлари талаб қилинади.

Айнан керакки, қурилишда меёр талабларининг бузилиши кўнгилсиз ҳодисаларга олиб келиб, инсонлар ҳаётига жиддий хавф туғдириши мумкин. Яратувчанликка ўзларининг бенимат ҳиссасини қўшаётган қурувчилар фаолият жараёнида ёнғин хавфсизлиги қондаларига риоя қилишлари билан ўзларининг хотиржамлигини таъминлаган бўлади.

Қурилиш майдонларини ёнғин хавфсизлиги бўлими электр ишчилик анжуманларидан фойдаланмаслик, кийсдор балонларини тўғри сақлаш, бўёқлар, карбид, тахта материалларининг бирга сақланишига йўл қўймамаслик, электр-газ пайдаланиш ишлари даврида ёнғин хавфсизлиги қондаларига риоя қилиш, қурилиш майдонига болаларнинг ўйнаб юришларини таъқиқлаш ва бу борадаги бошқа қўзғалган қондаларига риоя қилишга маъсулликни ошайлик. Бу билан ўз ҳаётида, давлатимиз мулк ва халқимизнинг ёнғин офатида асраган бўлими.

С.ҚОСИМХУЖАЕВ, Шайхонтоҳур тумани 7-ХЕХО 27-ХЕХК бошлиғи, майор, Ш.НИШОНБЕКОВ, Шайхонтоҳур тумани ИИБ ЁХБ инспектори, сафдор

Жаҳон демократик матбуоти тажрибаси

ТАЛАБА-ЖУРНАЛИСТГА МАКТУБЛАР

Ассалому алайкум, дунё билан бўйлашаётган фарзандим!

Мактубларимдан бирида собиқ советларнинг етмиш йиллик мустабид жамиятидан қолган оғир асоратлар сабаблари ҳақида фикрлашамиз дегандим.

Биласизлар, дунёда давлатлар кўп: сиёсий тутумлари ҳам турлича, иқтисодий асослари ҳам фарқ бор. Утган асрда уларнинг иқтисоди — капиталистик ва социалистик тузумлар бир-бири билан рақобатлашди. Капитализм бозор қоидалари билан фаолият юритадиган демократияни асос сифатида олган бўлса, социализм ижтимоий тенглик дея тоталитаризм йўлига ўтди. Уларнинг фарқию ўзига хосликлари ҳақида том-том китоблар битилган. Таҳлил объекти сифатида уларнинг керакли жиҳати шуки, ўша давлатларнинг матбуоти жамиятлари талабларидан келиб чиққан.

Бу каби масалалар ҳусусида фикр юритишдан аввал демократик қадриятларга таянадиган дунё мамлакатлари тажрибасига мурожаат этамиз. Аввало, Фарб олимлари, бутунги кунда уларнинг аксар фикрларини қабул қила бошлаган Россия, Украина, Болтиқ бўйи мамлакатлари олимлари ҳам дунё журналистикасини тўрт асосга, бошқача айтганда тўрт назарияга ажратмоқдалар.

Бу бўлиниш, улар орасидаги фарқлар Фред С.Сиберт, Уилбур Шрам, Теодор Питерсон муаллифлигида чоп этилган "Матбуотнинг тўрт назарияси" китобида (— М.: Вагнус, 1988. 222-бет) ҳам ақс этгани, уни қуйида бирга кўриб чиқамиз.

Китоб муаллифлари матбуот назариясини **авторитар, либертариан, ижтимоий масъулият** ва **совет тоталитар** назариясига бўладилар. Уларнинг қисқача мазмунига эътибор беришни истардим.

Авторитар назария XVI-XVII асрларда Англияда кенг тарқалган ва ҳанузгача жорий этилмоқда. Қирол, унинг ҳукмати ёки иккала ҳокимиятнинг мутлақ ҳукмронлиги унинг асоси ҳисобланади. Амалдаги ҳукуматни қўллаб-қувватлаш ва унинг сиёсатини юргизиш ҳамда давлатга хизмат қилиш мазкур назариянинг бош мақсади ҳисобланади. Қиролнинг патен-

ти ва шу каби рухсатнома олган ҳар ким ОАВдан фойдаланиш ҳуқуқига эга. Ҳукумат патентлари, гилдиялар, лицензиялаш, баъзан цензура орқали назорат қилинади. Сиёсий машина ва амалдорларни танқид қилиш тақиқланган. Мулк тури ҳусусий ёки ижтимоий бўлиши мумкин. ОАВ ҳукумат мулки бўлиши шарт эмас, лекин давлат сиёсатини юргизишга хизмат қилади. Бошқа назариялардан сезиларли фарқи шунда.

Либертариан назария 1688 йилдан кейин Англияда ва АҚШда қабул қилинган. Милтон, Локк, Милнинг ишлари ва рационализм ҳамда табиий ҳуқуқларнинг умумий фалсафаси асосида ишлаб чиқилган. Ахборот бериш, кўнгил ёзиш, пул топиш, лекин, асосан, ҳақиқатни топиш ва ҳукуматни назорат қилишга ёрдамлаштириш унинг бош мақсадирид. Маболағи бўлган ҳар бир киши ОАВ ташкил этиш ҳуқуқига эга. "Ғояларнинг озод бозори"да "ҳақиқатга қайтиш жараёни" ва судлар воситасида назорат қилинади. Тўхмат, ахлоқсизлик, ношоян хатти-ҳаракат, ҳарбий вазиятда ҳукуматга қарши тарғибот тақиқланади. Бунда мулк тури асосан ҳусусийдир. Бошқа назариялардан ҳукуматни назорат қилиш ва жамиятнинг бошқа эҳтиёжларини қондириш воситаси эканлиги билан фарқланади.

Ижтимоий масъулият назарияси XX асрда АҚШда бошланган. Назариянинг асоси Хокинг ишлари, матбуот ва амалдаги журналистлар овозлиги комиссияси, ОАВнинг ахлоқ кодекслари ҳисобланади. Бош мақсад ахборот бериш, кўнгил ёзиш, пул топиш, лекин, асосан, муаммони муҳокамага олиб чиқишдан иборат. Айтадиган гап бор ҳар киши ОАВдан фойдаланиш ҳуқуқига эга. Жамоатчилик фикри, истеъмолчилик ҳаракати, касб ахлоқи ёрдамида ОАВ назорат қилинади. Инсон ҳуқуқлари ва ҳаётий зарур ижтимоий манфаатларга жиддий ҳалақит бериш тақиқланади. Мулк тури эса агар ҳукумат жамият манфаатлари-

ни таъминлашни ўз қўлига олишга мажбур бўлмаса ҳусусийдир. Бошқа назариялардан сезиларли фарқлари: ОАВ ижтимоий масъулиятни ўз зиммасига олиши керак, ақс ҳолда, уларни кимдир шундай бўлишга мажбур этиши лозим.

Совет тоталитар назарияси Совет Иттифоқида, шунингдек, айрим элементлари нацистлар ва италияликлар томонидан амалиётга татбиқ этилган. Маркс-ленин-сталин таълимотининг Гегел ва XIX аср рус фалсафаси билан қоришмаси унинг асосини ташкил этади.

Мазкур китобда Фарб олимлари ўз юртлари босиб ўтган назарияларни кетма-кетликда (**"авторитар-либертариан-ижтимоий масъулият"**) бериб, "йўлдан адашган" (**совет тоталитар**) назарияни алоҳида кўрсатадилар. Улар ўзларини ижтимоий масъулият назарияси асосида фаолият юритаймиз деб ҳисоблайдилар.

Ўзбекистон тарихига назар ташлайдиган бўлсак, вақтда матбуотнинг бошланishi XIX асрнинг иккинчи ярми, миллий тури асосан ҳусусийдир. Бошқа назариялардан ҳукуматни назорат қилиш ва жамиятнинг бошқа эҳтиёжларини қондириш воситаси эканлиги билан фарқланади.

Бугун юртимиз озод, дунёда ўз ўрнини эгаллашган. Тенглар ичра тенг бўлиб, ривожланган давлатлардан кам бўлмасдан яшашни орозу қилишимиз, шу мақсад сари интиляймиз. Юқоридаги фикрлар жараёнида навбатдаги саволлар келиб чиқади: **совет тоталитар мат-**

буот назариясидан тўғридан-тўғри (яъни либертариан назариядан сакраб) **ижтимоий масъулият назариясига** ўтиш мумкинми? Бошқача айтганда, танқидга қўйиш, янги фикрни эшитиш, агар ўринли бўлса, қабул қилиш бизда нега жуда машаққат билан кечмоқда? Бундан ташқари, мазкур назариялар яратилган муҳитини, аниқроғи, жамият ёки давлатнинг иқтисодий салоҳияти ҳам асосий ўринда туради. Оммавий ахборот воситаси ижтимоий масъулиятни зиммасига олиши учун, биринчи навбатда, иқтисодий жиҳатдан ўзини ўзи таъминлаши, бировнинг садақасига эҳтиёж сезмаслиги даркор.

Зарур маблағни, аввало, рақобатдош корхоналарнинг бозорларда харидорини кутаётган маҳсулотларини реклама қилиш эвазига топиши керак. Ҳозирча ана шу даражага чиқиш учун ҳаракат қилаётган эканмиз, ҳоҳлаймизми ёки йўқми, ривожланган Фарб босиб ўтган йўлни (қисқа фурсатда бўлса-да) ўтишга мажбурмиз. Шу нуқтадан назардан қараганда, либертариан назария элементлари бутун ҳаётимизга кириб келганига гувоҳ бўламиз. Масалан, мазкур назариянинг мақсадини яна бир бор такрорласак, фикримизни далиллайди: "Ахборот бериш, кўнгил ёзиш ва пул топиш, лекин, асосан, ҳақиқатни топишга ва ҳукуматни назорат қилишга ёрдамлаштириш унинг бош мақсадирид". Бутунги ОАВ ахборот берарти, **кўнгил ёзиш** учун алоҳида теле ва радио дастурлар мавжуд, ҳатто кўплаб нашрлар чоп этиляпти, **ҳақиқатни топишга**, ижтимоий назорат ўрнатишга ҳаракат қилипти (аввалги мактабда юртимизнинг Биринчи Президенти ана шу жараёнинг суёт кетаётганини танқид қилган фикр берилганли).

Бугун республикада "Оммавий ахборот воситалари тўғрисида"ги қонун тақомиллаштирилди, шунингдек, "Босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари ҳартияси", "Босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари журналистларининг ахлоқ-одоб кодекси" қабул қилинганки, бунда масаланинг ҳуқуқий жиҳатлари ўз ифодасини топган.

Нега муаммоларимиз кўп, деган саволга эса қонун чиқариш ёки ахлоқ-одоб кодексини яратиш билангина иш битмаслигини, ана шу меъёрий ҳужжатлардаги тадбирларни, афзалликларни амалга ошириш, ахборот эркинлиги ҳукмрон бўладиган ҳаётга биринчи навбатда аудитория(раҳбарлар ва ҳар бир фуқарони сабр-тоқат билан ўргатиш, ўргатганда ҳам мазкур ишларни босқичма-босқич амалга ошириш талаб этилади, дея жавоб берсак тўғри бўлади.

Ўзбекистондаги ўзгаришларнинг бош илоҳотчиси давлат ҳисобланади. Шу боис мазкур масаланинг бош илоҳотчиси ҳам давлат бўлса, айни муддао. Нега? Сал аввал ижтимоий масъулият назариясининг бошқа назариялардан фарқи тушунтирилди: "ОАВ ижтимоий масъулиятни ўз зиммасига олиши керак, ақс ҳолда, уларни кимдир шундай бўлишга мажбур этиши лозим". Демак, шу "кимдир" ўз тараққиётини ўйлайдиган давлатнинг ўзи бўлмаса, унинг ўрнини турли "беғараз грант"лар воситасида келадиган, биринчи навбатда, ўз манфаатини қўлайдиган "демократ" давлатларнинг турли "институт"лари ёки "инструктор"лари эгаллаши мумкин. Бундай ташкилот ва "қўнгилли"ларнинг фаолиятини дунёнинг қон тўқилаётган минтақаларида ёки рангли инқилоблар амалга оширилган давлатларда кўрдик, таъсирини бутун ҳам сезмоқдамиз.

Ўз халқига садоқатли бўлиб унинг дардини ёритиш билан Ватанига нафрат-ла муносабатда бўлиб муаммо кўтаришнинг фарқи бор. Ўз қадриятларини ҳурмат қилиб ахборот тарқатиш билан одоб-ахлоқ парладан воз кечиб бўлхон урчиш ўртасида катта тафовут бор. Шу каби жиҳатларни ҳисобга олиб ижтимоий масъулият назариясини қийинчилик билан бўлса-да, босқичма-босқич ҳаётга татбиқ этишимиз демократик жамият тараққиётига ва, албатта, давлатимизнинг қудратли бўлишига хизмат қилади.

Ҳалим САИД,
"Олтин қалам" миллий
мукофоти совриндори

2-АУДИТОРИЯ

Рекламалар телевидение орқали такрор-такрор намойиш этилади. Биринчи марта кўрганда улар одамнинг гашини келтириши, икки-уч марта намойиш этилган эса томошабин фикрини ўзгартириши мумкин. Ундаги ҳар қандай гайриодатий кўриниш ёки ҳаракатга томошабин кўникиб боради. Аудитория эса ўзи сезмаган ҳолда рекламада яширинган гоа ортидан эргашиди. Бу борада журналист О.Тошбоевнинг: "...ярим-яланғоч баданига кўпик сураётган оймочанинг нозли сурати ақс этган ироқи совуннинг ўзиёқ миллий ахлоққа "ўлат" тушириш қудратига эга экани англамайди ҳам. Бу ҳол эса аста-секин миллий маданиятга ёт қадриятга кўника ҳосил қилдириши, бегона маданият билан "эмланаётган" одамнинг этини ўлдириши билан хатарлидир. Бу эмлашдан сўнг "оммавий маданият"нинг "оғир формалари"дан ҳам сесканмаслик, бегонасирамаслик кайфияти ҳукмронлик қила бошлайди" деган фикрини келтириш ўринлидир.

МЕДИАСАВОДХОНЛИК

миллий манфаатлар ҳимоясига муҳим омил

Тассуфки, юртдошларимизни ҳам четлаб ўтмаган бу "юқумли касалик"нинг асоратлари бутунга келиб сезилмоқда. Шунга қарамай, бундай ахборотлар оқимини бутунлай тўхтатиб қўйишнинг имкони йўқ, агар тўхатилса ҳам, қўтилган натижани бермайди.

Зеро, Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти таъкидлаганидек, "Жаҳон ахборот майдони тобора кенгайиб бораётган шундай бир шароитда болаларимизнинг онгини фақат ўраб-чирмаб, уни ўқима, бунга кўрма, деб бир томонлама тарбия бериш, уларнинг атрофини темир девор билан ўраб олиш, ҳеч шубҳасиз, замоннинг талабига ҳам, бизнинг эзгу мақсад-муддаоларимизга ҳам тўғри келмайди". Шундай экан, бу масаланинг ҳозирча ечими битта: ёш авлод оқни қоралдан ажрата оладиган, мустақил фикрлаб, воқеа-ҳодисаларни тўғри баҳолай оладиган қилиб тарбияланиши лозим. Бунга медиатаълимни ривожлантириш орқали эришиш мумкин.

Медиатаълим ҳозирги вақтда юртимизда ўрганилиб, қатор изланишлар олиб бораётган, кейинчалик ўқув дастурларига киритилиши режалаштирилган йўналишлардан биридир. Мазкур дастурдан ёт гоалар сингдирилган рекламаларга қарши "иммунитет" ҳосил қилиш йўлларининг ҳам ўрин эгаллаши мақсадга мувофиқ. Бунда қуйидаги жиҳатларга эътибор қаратиш самара беради, деб ҳисоблаймиз:

1. **Ешларни машур шахслар (саваткорлар, спортчилар, сийасатшунослар)га кўр-кўрона эргашмасликка ўргатиш.** Айрим кишилар машур шахслар тавсия қилган барча маҳсулотлар сифати эканига сўзсиз ишонади. Улар хориқлик "юлдуз"лар кийган либосларни афзал қўлади, уларга тақдир қилишни истади. Оқибатда бундан нафақат бир инсон, бора-бора бутун жамиятга маънавий зўнг етиши мумкин (тизаси, кети йиртиқ женси шимлар бунга мисол).

Ақсинча, таниқли, маданиятли кишилар ижтимоий рекламаларга кўпроқ жалб этилса, яхшироқ натижаларга эришилади.

Ўқувчиларда бу борада тасаввур уйғотиш мақсадида уларга қуйидаги саволлар билан мурожаат қилинади: "Нега рекламада машур шахс хизматидан фойдаланилган?", "Реклама кимга, қандай фойда келтиради?", "Рекламада суратга тушган таниқли шахс, аслида, тавсия этаётган маҳсулотдан ўзи фойдаланадими?".

2. **Ҳар бир ўқувчи медиасаводхонлик ҳусусиятини ўзида шакллантиришга қадар ота-она ва ўқитувчи назоратидан бўлиши лозим.**

Маълумотларга кўра, 12 ёшгача бўлган болалар бир ҳафтада ўртача 27 соат телевизор кўради. 18 ёшга етган ўсмирлар ҳаётининг икки ярим йили, яъни 22 минг соати ойнаи жаҳон олдига ўтган бўлади. Табиийки, бу муддат ҳар қандай ўғил-қизнинг онгини бутунлай ўзгартириб юбориш учун етарли. Шу боис ҳам ўқувчилар бу борада катталарнинг кўмагига муҳтождилар.

3. **Медиатаълимга оид дарсларда бирор реклама намойиш этилиб, унинг таълимининг ўқувчининг ўзига қолдириши.** Бу орқали ўқувчида танқидий баҳо бериш кўникмаси шакллантирилади. "Бу рекламани ким тайёрлаган?", "Нима учун тайёрлаган?", "Реклама орқали у нима демоқчи?", "Рекламада қандай воситалардан фойдаланилган?" сингари саволлар билан ўқувчида мурожаат қилиш мумкин.

4. **"Оммавий маданият" тарғиботчиларининг асосий "қуроли" реклама экан, унга "қалқон" сифатида ҳам рекламалардан фойдаланиш, яъни маънавийни шакллантиришга хизмат қилувчи, таъсирчан ва сифатли ижтимоий рекламаларни аудитория эътиборига кўпроқ ҳавола қилиш керак.**

5. **Ешлар ва болаларга мўлжалланган медиасаводхонликни ривожлантирувчи компьютер ёки мобил қурилмалар учун ўйинлар яратиш.** Медиасаводхон бўлиш учун, авваламбор, медиа воситаларининг фаолият юритиш тартиби билан яқиндан танишиш талаб этилади. Болалар ва ёшларга назарий билимларни амалий тарзда, ўйинлар орқали ўргатиш яхши самара беради.

6. **Миллийликка, маънавиятни юксалтиришга қаратилган сайтлар билан таништириш.** Ёшларда бу турдаги сайтларга қизиқиш уйғотиш, бўш вақтларида мазкур сайтлар билан яқиндан танишади. Бу эса, табиийки, улар маънавийтини ривожлантиришда муҳим воситалардан бири бўлиб хизмат қилади. Бунда сайтларнинг қизиқарлиги, кичик ёшдагиларга тушунарли бўлишига ҳам алоҳида эътибор қаратиш лозим.

7. **Медиатаълим йўналиши орқали ёзувчи тарғиб этувчи сайтларнинг ҳусусияти билан таништириш.** Бироқ уларга мисоллар келтирмаслик. Бундай сайтларнинг электрон манзилни ўқувчиларга тақдим этмаслик. Бунинг бир неча сабаблари мавжуд. Биринчидан, ҳар қандай танқидда тарғибот бўлишини унутмаслик керак. Бу ўқувчи ақс таъсир кўрсатиб, унда манбага нисбатан қизиқиш уйғотиши мумкин. Иккинчидан, ўқувчида интернетга нисбатан қўрқув пайдо бўлиши, фойдали сайтлар хизматидан ҳам фойдаланмай қўйиши мумкин.

Биринчи Президентимиз айтганларидек, "Ёшларимизнинг маънавий оламида бўлиш ёзувчида келмаслиги учун уларнинг қалби ва онисида соғом ҳаёт тарзи, миллий ва умумий қадриятларга ҳурмат-эҳтиром туйғусини болалик пайтидан бошлаб шакллантириш зарур". Юртимиз келажик ёшлар қўлида экан, уларнинг маънавий-маданий, ахлоқий тарбиясига ҳар биримиз масъулимиз.

Дилшодбону АВВАЛБОВЕВА

МУЛЬТИМЕДИА МАТЕРИАЛИ — конвергент фаолият маҳсули

ЗАМОН ЎЗГАРИШЛАРИ

Интернет имкониятлари мултимедиа материалларининг яратилишига эшик очмоқда. Бу журналистлардан тезкорлик, ОАВ тармоқларининг барчасида ишлай олиш маҳоратини талаб қилади. Хўш, бугун қулғимизга тез-тез чалинаётган конвергенсия атамаси нимани аналатади? Мултимедиа материалнинг қандай ўзига хос ҳусусиятлари бор?

Адабиётларда қайд этилишича, конвергенсия — бириктириш, кесилиш деган маъноларни англатади. Содда қилиб айтганда, бундай фаолиятда сиз маълум бир мавзу юзасидан тайёрлаётган материалнигизда ҳам аудио, ҳам матн, видео, фото ва графикадан фойдаланиб, бу форматларни маълум тартибда жойлаштириб чиқасиз.

Айнан ана шу жиҳат интернет ва телевидение орасида ўхшашликни келтириб чиқаради, — дейди ЎЗМУ журналистика факультети ўқитувчиси Гүлноза Намжилдинова. — Бироқ ТВдан фарқи равишда, интернет контентда барча форматлардан тенг

фойдаланилади. Ўрни журналист ўз фикрини ифодалашда фақат матнга таянмай, айрим ўринларда инфографика ва бошқа иллюстратив материаллардан, видео ёки аудиоёзувлардан фойдаланади. Журналистик материални мултимедиа маҳсулотига айлантириш мураккаб жараён бўлиб, у коллектив иш жараёнига тақозо этади. Бу ҳам интернет ва ТВни яқинлаштирувчи омилдир. Мултимедиа материални режиссёрлик маҳоратини талаб қилади. Журналист мақола тайёрлар экан, унинг бошланишидан якунига қадар бўлган барча қисмлари концепцияси ва ифода форматлари қўлланилиш ўринларини аниқ белгилаб олади. Маълумотларни йиғиб,

LENTA.RU **РИА НОВОСТИ**

материалнинг хомаки матнини тайёрлагач, "режиссёрлик" фаолиятини бошлайди. "Қайси маълумот ёки фактни қайси форматда тақдим этсам самаралироқ бўлади?" қабилидаги саволларга жавоб қилиради. Масалан, факт ва рақамларни инфографика шаклида бериш қулай. Интервьюлар эса имкон қадар видео тарзда берилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Дарвоқе, аудитория бугун жуда тезкор. Кимдир кўриб, кимдир эшитиб, бошқа биров ўқиб информация қабул қилишни ёқтиради. Аудиториянинг бундай ҳусусиятига эътибор қилиш конвергент шаклда ишлаш эҳтиёжини вужудга келтиради. Масалан, "lenta.ru", "kommersant.ru", "ria.ru" каби сайтларнинг аудиторияси кенглигига сабаб ҳам улар бундай тилдаги материаллардан кенг фойдаланганидир.

Бугун ахборотга товар сифатида қаралмоқда. Бунинг асоси бор. Информационни ҳам сотиш, олиш, айирбошлаш мумкин. ОАВнинг бозор субъекти сифатидаги ўрни, медиа бошқаруви сингари мавзулар кун тартибидан долзарб масалалардан саналади.

— ОАВ ишлаб кўра-руви ва хизмат кўрсатувчи структура сифатида талқин қилинапти, — дейди суҳбатдошимиз фикрини давом эттириб. — Унинг бу борадаги мавқеини у тақдим этаётган контент сифати белгиласа, реклама тарқатиш канали сифа-

тидаги нуфузи аудиторияси сонига қараб белги-ланади. Аудитория қамрови қанча кенг бўлса, ОАВ реклама берувчилар ва инвесторлар учун шунча жозиба-ли бўлиши мумкин.

Фойдаланувчилар сони эса контент сифати билан чамбарчасидир. Содда қилиб айтганда, бугун ахборот ОАВ томонидан аудиторияни жалб этиш илмида ташланган ҳўракка айланмоқда. Уни "ютиб", анча мазахўрак бўлиб қолган аудитория эса реклама берувчиларга истиқболли қатлам сифатида тақдим этилмоқда. ОАВ аудиториясини кенгайтиришдан манфаатдор экан, ўз навбатида, унинг медиа эҳтиёжларини максимал даражада қондиришга ҳаракат қилади. Бунинг учун улар оммавий аудиториянинг ҳаракат моделлари, мақсадларини кузатади. Аудиториянинг барча вакиллари ўқиб, томоша қилиш, тинглаш, кўз югуртириш, муҳокама қилиш, баҳолаш ва баҳам кўриш каби ҳаракатлардан биортасини маълук кўрган ҳолда амалга оширади. Конвергент фаолият мана шу ҳаракат моделларининг

барчасини қамраб олишга йўналтирилган.

Ҳа, жорий аудитория янгиликка ўч. У ОАВдан тезкорлик, долларлик, аниқ тафсилотлар, оригинал тақдимот кутар экан, бу журналистдан катта маҳорат талаб қилади. ОАВ фойдаланувчиларининг яна бир муҳим ҳусусияти муаллиф билан баробар фикрлашга, мулоҳаза юритишга, материал билан танишиб қиққач, албатта, ўз қарашларини ифода этишга мойиллигидир. Бу эса журналист интерактив имкониятларга эга мултимедиа материални яратиши лозимлигини тақозо этади. Интернет сайтларини кузатадиган бўлсангиз, мақолалар пастидиги фикрлар муаллифининг муваффақиятини белгилаб берувчи омилга айланиб қолди. Интерактив имкониятнинг мавжудлиги бир томондан аудиториядан фикр олиш, мавзунинг ҳар томонлама очиб берилишига ёрдам берса, иккинчи томондан журналистга масъулият юқлайди. Янада пишиқ ёзишни, холис мулоҳаза юритишни талаб қилади.

Шоҳсанам КОМИЛОВА,
"Hurriyat" мухбири

Гендер тафровути

ижтимоий тенгсизлик ва молиялаштириш муаммолари

» ШАРХ

Бутунжаҳон иқтисодий форуми ҳузуридаги комиссиянинг ҳисоботида 10 мамлакатда гендер тенглиги бўйича фарқ жуда катта эканлиги қайд этилди. Яман, Покистон, Чад, Сурия, Мавритания, Кот-д'Ивуар, Марокаш, Мали, Саудия Арабистони шулар сирасидандир. Масалан, Яманда 35 фоиз қизлар мактабга бормади, аёлларнинг 49 фоизи саводли, ҳолос. Покистонда атиги 40 фоиз хотин-қизлар таълим олмади. Модомики, ҳозирги тенденциялар сақланиб қолар экан, хотин-қизлар 70 йилдан кейингина меҳнатга ҳақ тўлашда эркекларга тенглашиши мумкин.

Бутунжаҳон иқтисодий форуми экспертлари томонидан тайёрланган "Gender Gap Index" (GGI) ҳисоботида ёзилишича, эркеклар ва аёллар ўртасидаги тафовутларнинг тенглаштириш учун 118 йил керак бўлади. Ишловчи аёлларнинг дунёда йиллик ўртача маоши 11 минг долларга тенг экан. Эркекларники эса 21 минг доллардан ошади. Сўнгги ўн йилда улар ўртасидаги тафовут 3 фоизга қисқарган. Норвегия ва Швецияда эса улар фарқи деярли тенглашди.

Сўнгги 20 йилда аёллар таълим соҳасида улкан ютуқларни қўлга киритганига қарамай, меҳнат бозорига сезиларли ўзгаришлар юз бермади. 1995–2015 йилларда ишга жойлашиш бобида гендер фарқи 0,6 фоизга қисқарди. Аёлларнинг ўртача иш ҳақи эркеклар маошининг 77 фоиздан ошмапти.

Парламентларо иттифоқ қонун чиқарувчи олий органларда ҳам гендер тенглиги масаласи оқсатганидан ёзирмоқда. Аёллар Ер юзи аҳолисининг ярмидан кўпини ташкил этгани ҳолда парламентлардаги депутатлик ўринларининг 6,4 фоизини эгаллашди.

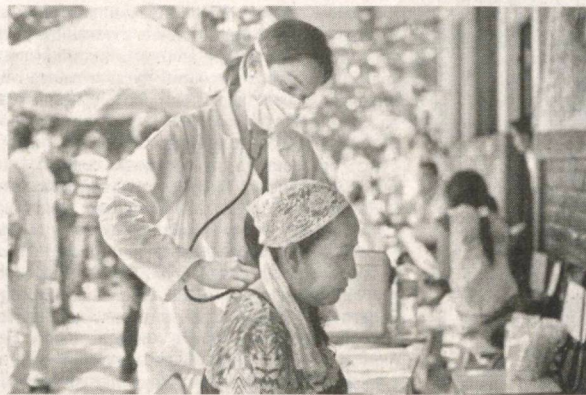
2015 йили Мексика, Финляндия ва Испанияда ўтган парламент сайловларида хотин-қизлар депутатлик ўринларининг 40, Қирғиз Республикаси ва Тожикистонда 19, Озарбайжонда 16 фоизини эгаллади. Гаити ва Микронезияда эса атиги биттадан жой уларга nasib этди. 2015 йилда парламент спикерлари орасида аёллар сони ошди ва 49 тага етди (2014 йилда 43 та эди). Сайловларда аёллар квотасини жорий қилиш каби чоралар гендер тенглигини таъминлашда муваффақият келтирмоқда.

Бош котиб Пан Ги Мун БМТ аёллар ҳолати бўйича комиссиянинг 60-сессияси очилишида келтирилишича, айти пайтда тўртта давлат парламентида, саккизта давлат Вазирлар Маҳкамасида бирорта ҳам нозик жинс вакиласи фаолият юритмапти.

Шимолий Америка ва Европада раҳбар аёллар улуши 30 фоиздан кам бўлмагани ҳолда, Япония ва Жанубий Кореяда бу 10 фоиздан ошиб-ошмапти. Норвегияда раҳбарлик лавозимларини эгаллаш учун хотин-қизларга 40 фоизлик мажбурий квоталар жорий қилинган. Японияда ҳам шу кунларда бу улғувор мақсадни қонун йўли билан амалга оширишга қатъий бел боғланди.

Сайёрамизда 493 миллион хотин-қиз саводсиздир. Хотин-қизларнинг бакалавр (18 фоиз), магистр (8 фоиз) ва докторлик (2 фоиз) даражаси эркекларга нисбатан ҳақи эркеклар маошининг 77 фоиздан ошмапти.

Меҳнат бозорига аёллар глобал иқтисодий ўсиш ва рақобатбардорлиқни таъминловчи қудратли "двигатели" дея таърифланади. Энг кўп раҳбар аёллар Ямайкада (59,3 фоиз) бўлиб, АҚШда 42,7 фоиз, Россияда 39,1 фоиз, Буюк Британияда 34,2 фоиздан ошади. Бу борада Африка қитъасида Гана 39 фоизлик натижа билан илғор. Осиёда эса Филиппин (47,6 фоиз), Жанубий Америкада Колумбия (53,1 фоиз) пешқадам. Компанияларнинг бошқарув раислари қўлини бўйича Норвегия (13,3 фоиз) ва Туркия (11,1 фоиз) 1- ва 2-ўринларни эгалламоқда. ХМТ бизнесдаги юқори мансаблар учун гендер квоталарини жорий этишни тавсия этмапти. Чун-

ки корпоратив маданият энг иқтидорли ва тўсиқларни мардонавор енгиб ўта оладиган ходимларни талаб қилади.

Британиянинг "Ernst&Young" агентлиги ҳисоб-китобларига кўра, дунёда 860 миллион инсон ёки Ер юзи аёлларининг тўртдан бири иқтисодий фаолиятда иштирок этиш имкониятига эга эмас. Ривожланаётган давлатларда 60–70 фоиз хотин-қизлар қишлоқ ҳўжалигида банд.

Болани парваришлаш учун оталик таътилини бериш фақатгина 78 мамлакат қонунчилигида назарда тутилган ва чақалоқ учун гамхўрлик кўрсатиш, асосан, аёллар зиммасига тўшмоқда. 185 мамлакатнинг 3 тасида (Суринам, Папуа-Янги Гвинея ва АҚШ) бола парвариши бўйича таътил вақтида она на иш бевручи, на давлат томонидан пул маблағи билан таъминланмапти.

Ривожланган давлатларда ҳар бир хотин-қиз ҳомиладорлик даврида камда 4 маротаба тиббий маслаҳатга бормоқда, туғиш чоғида ва ундан кейин малакали, тиббий ёрдам олмақда. Лекин, ривожланаётган ва қолоқ давлатларда ҳамон миллионлаб туғуруқлар акушер, шифокор ёки ҳамшира иштирокисиз кечмоқда. Қашшоқлик, ахборот етишмаслиги, тиббий хизмат кўрсатиш муассасаларининг нитжа билан илғор. Осиёда эса Филиппин (47,6 фоиз), Жанубий Америкада Колумбия (53,1 фоиз) пешқадам. Компанияларнинг бошқарув раислари қўлини бўйича Норвегия (13,3 фоиз) ва Туркия (11,1 фоиз) 1- ва 2-ўринларни эгалламоқда. ХМТ бизнесдаги юқори мансаблар учун гендер квоталарини жорий этишни тавсия этмапти. Чун-

ки корпоратив маданият энг иқтидорли ва тўсиқларни мардонавор енгиб ўта оладиган ходимларни талаб қилади. Британиянинг "Ernst&Young" агентлиги ҳисоб-китобларига кўра, дунёда 860 миллион инсон ёки Ер юзи аёлларининг тўртдан бири иқтисодий фаолиятда иштирок этиш имкониятига эга эмас. Ривожланаётган давлатларда 60–70 фоиз хотин-қизлар қишлоқ ҳўжалигида банд. Болани парваришлаш учун оталик таътилини бериш фақатгина 78 мамлакат қонунчилигида назарда тутилган ва чақалоқ учун гамхўрлик кўрсатиш, асосан, аёллар зиммасига тўшмоқда. 185 мамлакатнинг 3 тасида (Суринам, Папуа-Янги Гвинея ва АҚШ) бола парвариши бўйича таътил вақтида она на иш бевручи, на давлат томонидан пул маблағи билан таъминланмапти.

Ривожланган давлатларда ҳар бир хотин-қиз ҳомиладорлик даврида камда 4 маротаба тиббий маслаҳатга бормоқда, туғиш чоғида ва ундан кейин малакали, тиббий ёрдам олмақда. Лекин, ривожланаётган ва қолоқ давлатларда ҳамон миллионлаб туғуруқлар акушер, шифокор ёки ҳамшира иштирокисиз кечмоқда. Қашшоқлик, ахборот етишмаслиги, тиббий хизмат кўрсатиш муассасаларининг нитжа билан илғор. Осиёда эса Филиппин (47,6 фоиз), Жанубий Америкада Колумбия (53,1 фоиз) пешқадам. Компанияларнинг бошқарув раислари қўлини бўйича Норвегия (13,3 фоиз) ва Туркия (11,1 фоиз) 1- ва 2-ўринларни эгалламоқда. ХМТ бизнесдаги юқори мансаблар учун гендер квоталарини жорий этишни тавсия этмапти. Чун-

ки корпоратив маданият энг иқтидорли ва тўсиқларни мардонавор енгиб ўта оладиган ходимларни талаб қилади. Британиянинг "Ernst&Young" агентлиги ҳисоб-китобларига кўра, дунёда 860 миллион инсон ёки Ер юзи аёлларининг тўртдан бири иқтисодий фаолиятда иштирок этиш имкониятига эга эмас. Ривожланаётган давлатларда 60–70 фоиз хотин-қизлар қишлоқ ҳўжалигида банд. Болани парваришлаш учун оталик таътилини бериш фақатгина 78 мамлакат қонунчилигида назарда тутилган ва чақалоқ учун гамхўрлик кўрсатиш, асосан, аёллар зиммасига тўшмоқда. 185 мамлакатнинг 3 тасида (Суринам, Папуа-Янги Гвинея ва АҚШ) бола парвариши бўйича таътил вақтида она на иш бевручи, на давлат томонидан пул маблағи билан таъминланмапти.

Нидерландлар Қироллиги, Янги Зеландия, Норвегия, Корея Республикаси, Испания ва Швейцария 5,6 миллиард доллар ажратиш бўйича зиммасига олган мажбуриятларни бажармоқда.

Кўплаб давлатларда оилани режалаштириш мақсадларига сарфланган бир доллар қутилмаган ҳомиладорлик келтириб чиқарувчи асоратлардан даволаниш учун кетадиган тўрт долларни тежаб қолишга имкон берад экан. Билл ва Мелинда Гейтс жамғармаси оналар, чақалоқлар ва болалар саломатлигини муҳофаза қилиш мақсадларига сўнгги 5 йилда 1,5 миллиард доллар ажратди. "World Vision" компанияси соғлиқни сақлаш соҳасидаги ўз фаолияти доирасида 2010–15 йилларда қашшоқ давлатларда оналар ва болаларни муҳофаза қилишга 1,5 миллиард доллар йўналтирди.

Молиялаштиришнинг инновацион механизми ва глобал ҳамжамиятнинг улкан салохиятидан фойдаланиш оналар ва болалар соғлиғи йўлида маблағлар оқимини кўпайтиради. Масалан, Дори-дармон воситаларини сотиб олиш учун халқаро жамғарма (ЮНИТЭЙД) ҳамкор мамлакатлар аэропортларидан учаётган барча авиарейслардан маблағлар йиғиш орқали 1 миллиард доллар тўплайди. ЮНИСЕФнинг "Меҳмонхонадан жўнаш чоғида болаларга ёрдам" дастурлари доирасида қисқа фурсатда 22 миллион доллар йиғилди. Бунда меҳмонхоналарда турган қишлоқ кетиш чоғида болалар учун 1 доллардан хайрия қилинади.

Низолар кечаётган ҳудудларда яшаётган давлатлар аҳолиси узоқ муддатли халқаро ёрдамга жуда муҳтож. Тинчлик қурилиш бўйича БМТ жамғармаси 2006 йилда 250 миллион доллар капитал билан ташкил этилган эди. Урушдан чиққан мамлакатларда муҳим ташаббусларни тезкор молиялаштириш билан шуғулланаётган ушбу жамғарма БМТ Бош котиби ёки Тинчлик бўйича комиссияси қарори билан мамлакатларга ёрдам ажратади. Бироқ бу жамғарма ҳам ресурслар тақчиллигини бошидан кечирмоқда.

Лазиз РАХМАТОВ

» БУ ТУРФА ОЛАМ

ШАКАР ЎРНИНИ БОСУВЧИ АСПАРТАМ ЗАРАРЛИМИ?

Халқаро медиклар жамоаси шакар ўрнини босувчи восита — аспартамни қайта синовдан ўтказишди.

Тажриба учун 18 ҳафта давомида сичқонлар ёғли овқат билан боқилди. Сўнг уларнинг ярмига шакар, қолган ярмига аспартам берилди. Тадқиқот натижасида иккинчи гуруҳдаги жониворлар ортиқча вазн тўплагани маълум бўлди. Уларнинг қониди шакар микдори кўпайиб, қандли диабетнинг иккинчи тури аниқланди.

Аввалроқ олимлар аспартам инсон организмидида ичак фаолиятини яхшилаб, метаболик синдром ривожига олиб келишини маълум қилишган эди. Эндликда шакар ўрнини босувчи мазкур восита ишқорли фосфат ишлаб чиқариш жараёнини тўхтатиб қўйиши аниқланди. Шунга қарамай, аспартамдан озиш мақсадида фойдаланиш мумкин. Фақат таркибидида ишқорли фосфат сақловчи дори воситаларини ҳам қабул қилиш лозим бўлади, дейди тадқиқотчилар. Олимлар ушбу тажрибани одамларда ҳам ўтказишни таклиф этишмоқда.

КАТТА ИМКОНИЯТГА ЭГА ЯНГИ КАМЕРА

Канаданинг "Kron Technologies" стартапи (тарихи узоқ бўлмаган компания) "Chronos" янги камерасини намоиш қилди. Унда сониясига 21 мингтадан зиёд сурат олиш мумкин. Бу рекорд натижа. Лойиҳани амалга ошириш учун стартапчилар 65 минг Канада доллари йиғишлари керак бўлган. Бироқ айтилган вақтга келиб, 257 минг доллар инвестиция қилинган.

Камера илк инвесторларига 3489 Канада доллари (2500 АҚШ доллари) тушди. Катта суратта олиш тезлигига эга профессионал камерага нисбатан "Chronos" анча арзон. Ишлаб чиқарувчиларнинг айтишича, суратта олишнинг юқори тезлиги сабабли камера хотираси тезда тўлиб қолади. Шу боис камерада етарлича хотира бўлишига эътиборни қаратиш керак, чунки 4 секундлик видео 8 ГБ келади.

Камера 5-двоймли, 840x480 ўлчамда кўрсатиш қобилиятига эга экран билан таъминланган. Қурилма корпуси алюминийдан тайёрланган.

ГАРОЙИБ МОДЕЛ

Нидерландиялик олимлар инсон эмбрионининг уч ўлчамли интерактив моделини яратди. Бу ҳомиладани ривожланиш жараёнини тўла ўрганиш имконини беради.

Лойиҳа муаллифи Бернадетт де Баккер ҳамкасблари билан биргаликда икки ойликкача бўлган 15 мингта яқин эмбрионни таҳлил қилиб чиққан. Олимлар ушбу ўрганишлар мобайнида инсон танасининг 150 та аъзоси ва ҳомиладани ривожланиш давридаги ўзгаришларни алоҳида ажратиш кўрсатган.

Ушбу моделдан фойдаланиб, тадқиқотчилар кўплаб тадқиқотларда ўрганиш учун фойдаланиладиган сут эмизувчилар, хусусан, инсон, сичқон, парранда эмбриони ривожланиш жараёни ўртасидаги фарқни аниқладилар. Мутахассислар ушбу лойиҳа тиббий ёйналишида таҳсил олаётган талабалар учун қимматли манба бўлиб хизмат қилиши мумкинлигини таъкидламоқда.

МИСРДА ҚАДИМГИ ШАҲАР ҚОЛДИҚЛАРИ

Археологлар Мисрда эраиздан аввалги 5316 йилда қурилган қадимги шаҳар ва қабристон қолдиқларини топишди.

Мазкур харобалар Абидосдаги ибодатхонадан 400 метр нарида жойланган. Мутахассислар қазилма ишлари давомида қулбанинг айрим парчалари, сопол идишлар ва тошдан ясалган буюмларни топишди.

Бундан ташқари, ўша даврда дафн қилинганлар орасида юқори маънафга эга бўлган 15 та қабр ҳам аниқланди. Экспертларнинг таъкидлашича, ушбу қазилма ишлари Абидос тарихи ҳақида кўплаб янги маълумотларни юзага чиқариши, шунингдек, мамлакатда туризмни яна ривожланишига йўл очили мумкин. Чунки 2011 йилдан сўнг бу юрда туризм соҳаси анча оқсатган.

2014 йилда америкалик археологлар экспедицияси давомида Абидос шаҳрида аввал маълум бўлмаган фиръавнларга тегишли буюмлар топишган эди. Бу галги қазилма ишларида ҳам уларга тегишли нимадир топилиши эҳтимолдан холи эмас, дейди мутахассислар.

Интернет материаллари асосида Х.АХМАДЖОНОВА тайёрлади.

Бразилияликларнинг ажойиб одатлари

» ЖУГРОФИЙ САЁХАТ

Бразилия қандай давлат ва унинг ўзига хос жиҳатлари нимада? Бу ҳақда сўз юритар эканмиз, авваламбор кўз олдимизга ҳудуди кенг, 200 миллион аҳоли истиқомат қилувчи, бой миллий маданиятга эга мамлакат келади.

Бразилия кўпгина халқларнинг миллий қадриятларини ўзига мужассам этган. Португаллар, италянлар, японлар, немислар, араблар ва бошқа кўплаб муҳожирилар ҳисобига эришилган бу ўзига хослик, саёхатчиларнинг эътиборини жалб қилмоқда. Бразилия маданияти Гарб, африкаликлар ва ҳиндулар маданияти ара-лашувидан вужудга келгани билан алоҳида аҳамиятга эга.

Африкадан олиб келинган қора танли қўллар-

нинг Бразилия маданияти шаклланишида ўрни борлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Бу Бразилия маданиятининг асоси бўлган рақс, мусиқа, дин, таом-лариди ўз аксини топган. Бразилияликлар Амазонка ўрмонларида турли хил ўргимчак ва чумолилар таламаслиги учун ҳиндулардан турли бунчақда ётишни ўрганишган. Шунингдек, ҳиндуларнинг миллий фольклори Бразилия маданиятининг ажралмас бўлағидир.

Бу ерда энг машҳур миллий таом "Фейжоа-

да" ҳисобланади. "Фейжоада" феижао, яъни лавия сўзидан олинган. Ушбу миллий таомни XIX асрда қора замжа хизматкор аёллар яратган. Бу таом турли-туман маҳсулотлардан тайёрланади. Агар сиз ресторанга кириб "Фейжоада" буюртма қилсангиз, дастурхонни гуруч, қора лавия, чўчка гўшти, пиёз, қовурилган қолбаса ва сабзавотлар билан тўлдирингиз. Авваллари, бу таом камбағалларнинг таоми бўлган бўлса, эндиликда ҳаммаининг овқатига айланган. Бразилия ошхоналарини гуруч ва

ловиясиз тасаввур қилиб бўлмайди. Биз учун нон дастурхон кўрки бўлса, улар учун шу маҳсулотларнинг бўлиши муҳим. Бразилияликлар учун йил февраль ва март ойларида бўлиб ўтадиган, миллий карнавалдан сўнг бошланади. Ҳар йили Рио-де-Жанейрода бўладиган ушбу карнавалда бутун дунёдан минглаб одамлар ташир буюради. Ҳар бир бразилиялик, албатта, қайсидир футбол жамоасига мухлислик қилади. Бу ерлик футболчилар жаҳон футболда ўзининг муносиб ўрнига эга.

Бразилияликлар жуда киришмиш ва очик кўнгли. Ҳаттоки, улар жамоат транспортида, кўчаларда ва барларда илк учратган инсонни билан яқин танишлардек гаплашишади. Агар бу давлатта борсангиз, илк учратган кишингиз билан соатлаб суҳбатлашганингизга ва охирида яна учрашишга ваъда бериб, телефон рақамингизни қачон бериб, улгурганингизга ўзингиз ҳайрон қоласиз.

Бирор илтимосни рад қилиш бразилияликлар олатига эди. Агар, улардан бирон нарсани сўрасангиз, бажаришга ваъда бериша-

ди ёки "кўраимиз" деб суҳбатдошини ранжитмасликка ҳаракат қилишади. Аммо бразилияликлар ваъда беришса, бу албатта устидан чиқади, дегани эмас.

Мамлакатда соғлом турмуш тарзи жуда муҳим ва улар орасида тана тарбияси билан боғлиқ машғулотлар билан шуғулланиш кенг тарқалган. Бразилияликлар бутун 24 соат давомида қаҳвахўрлик қилишади. Ҳатто, ишхоналарда ҳар 15 минутда барча ходимлар оқиб борадиган қаҳвахоналарни қуришингиз мумкин. Бразилияда Демосфен, Фемистокл, Ленин, Анна Каренина сингари исмли инсонларни учратсангиз сира ажабланманг. Чунки улар фарзандларига исм қўйишда кенг тасаввурларга таянади.

Дунё бўйлаб сайр қилишни хоҳласангиз-у, бунинг илжи бўлмаса, афсонавий Бразилияга саёхат қилинг. У ерда бирагўла ўзбекларга хос очик кўнглилик, меҳмондўстлик, корейс ва хитойликлардек дуқакли маҳсулотларни севиб истеъмол қилишни, ҳиндуларнинг ажойиб рақслари ва бошқа кўплаб халқларнинг қадриятларини кўришингиз мумкин.

Елена ЧУЯНОВА тайёрлади.

РУҲИЯТ

Кишилар бахтли бўлишса — кулишади, ғамгин бўлишса — қовоқларини солишади, ғазабланишса — ўкрайиб қарайди. Бош иргатиш бутун дунёда “ха” ёки “тасдиқ”ни ифодалайди. Бу тана тилидир. Уни ўрганиш суҳбатдошимизнинг руҳиятида кечаётган ўзгаришларни осонгина билишга ёрдам беради.

Тана ҳаракатлари нима деўғу?

Инсон эволюциясининг миллион йилдан ортиқ даври мобайнида ўзаро мулоқотнинг ноғибат (тана ҳаракатлари) томонлари ривожланиб келганини ақл бовар қилмайди. Биз қандай ҳаракатлар қиламиз ва фикримизни суҳбатдошимизга етказамиз?

Ҳали тили чиқиб улгурмаган болаларга эътибор берганимиз? Улар қорни тўйса бошини у ёқдан бу ёққа ирайди. Бу билан у ўзининг оғизга тутаётган овқатни ортиқча истамаслигини билдиради.

“Елкани қисил” орқали ҳам киши ўз суҳбатдошига гап нима ҳақида кетаётганини тушунаётганига ишора қилади. Инглизча “ОК” ёки қўл бармоқларидан доира ясаш ишораси ҳақида ҳам турли фикрлар бор. Одамлар ушбу белги орқали “ҳаммаси жойида” эканлигига ишора қилади. Францияда бу “нол”ни ёки “ҳеч нарса”ни, Японияда “тул”ни билдиради.

Ҳар қайси мамлакат халқининг ўзига хос имо-ишорали ҳаракатлари бўлади. Юқорига кўтарилган бош бармоқ бизда “муаммо йўқ” маъносини билдирса, Америка, Англия ва Янги Зеландияда ушбу маънога эга. Одатда у йўловчи машинани тўхтатиш ҳаракатини билдиради. Иккинчи маъноси “Ҳаммаси жойида”. Шунингдек, бу белги ҳақоратловчи ишора сифатида ҳам қўлланилиб, қўпол сўзиниши англатади. Қизиқарли жиҳати бу белги грекларда бутунлай бошқа маъно деганидир, яъни “Овозингни ўчир”.

Суҳбатдошимизнинг ёлгон ёки рост гапирётганини осонгина тана ҳаракатидан пайқаш мумкин. Бундай имо-ишораларнинг аниқлиги инсоннинг ёшга, белик, Масалан, беш яшар бола ота-онасига ёлгон гапирса, қўли билан оғзини ёпиб олади. Бу билан бола ота-оналарга ёлгон гапирганини сезиб қўяди. Инсон бутун умри давомида ёлгон гапирганда бу имо-ишоралардан фойдаланади. Неге дейсизми? Сабаби, ўсимирлик чоғида киши ёлгон гапирганда у деярли беш яшар боладай оғзини ёпибдан ҳаракат қилади. Фақат, бармоқлари энгилгина лаблар чизгини айланиб ўтади, холос.

Қизик, катта ёшдаги кишининг ёлгон гапирётганини қандай билиш мумкин? Бу ҳам оддий. Катта ёшли киши ёлгон гапирганда беш яшар бола ёки ўсимир қилган ҳаракатларга ўхшаб кўрсаткич бармоғини бурнига теккизиб оғзини беркитишдан ҳаракат қилади.

Қўлларини орқага олиб, биланини ушлаб юрган кишини кўрганмишда, дарров, у кишининг қайфияти бузуқлигини ва у ўзини қўла олиши кераклигини пайқаймиз. Бу ҳолатда битта қўл биланки шундай ушлайдики, худди, уни зарба беришдан тўсиб турганга ўхшайди. Айнан мана шу имо-ишоралар “ўзининг қўла ол” ибораси пайдо бўлганига ишонасан, киши.

Балзан қўчаларда фолбинларга қўлимиз тушди. Кафтга қараб фол очинишда бош бармоқлар шахс характерини ифодалайди. Бош бармоқла-

рини чиқарган ҳолда қўлни чўнтакка солиб турган ишорани кўпчилик қаттиққўл бошлиқ ўз хонимлари билан бирга турганда қўлайди. Шунинг ҳам унутмаслик кераки, агар янги кийим кийган одам эски кийимларга ушбу ишоралардан фойдаланса ҳақорат сифатида қаралади, ундан устунроқ эканлигини ифода қилади.

Қўл ҳолатлари кишиларнинг суҳбат давомида қўлғи, бурни, қовоқлари ва бўйинини қашлаётган ҳаракатини кузатиш. Бу ҳаракатларнинг маъноси қандай деб ўйлайсиз?

Ростдан ҳам қизик, шундаймасми? “Қўлқини қашлаш” тингловчининг суҳбатдоши сўзларини эшитмаслиги учун тўсқин қўлади. Бундай ҳаракат кўпроқ ёш болаларнинг ота-оналари дашномларини эшитмаслиги учун қўлғи беркитиб олишнинг мукамаллашган, катталар учун эса ўзарган шаклидир. Бурун атрофини қашлаш ёки беркитиш эса суҳбатдошнинг ёлгон гапирётганига ишора. Сабаби, ёмон ўй-фикрлар онга кириб борганда, онг ости қўлга оғзини ёпишга буйруқ беради. Қовоқларни ишқалаш кишини алдаётган вақтда, кўз-қўлга тушганда яшириниш хоҳиши пайдо бўлганда вужудга келади. Бунга ҳам имо-ишора билан жавоб бериш мумкин. Яъни қўлни қўлоқ остига ёки теп-пасага қўйиб, эшитмаётган сўзларни эшитмасликка олиш учун тўсқин ишорасидир. Ўнг қўлнинг кўрсаткич бармоқ билан бўйиннинг ён томонини қашлаш ишораси янада қизик. Бу ҳолатда киши тўғридан-тўғри суҳбатдошига “мен сизнинг фикрингизга қўйилмайман” маъносини билдиради.

Айтмоқчи бўлган фикримизни ёлгондан чиқарганда пешонамизни урамиз. Аммо бўйинга шалпоқ қўйиб сираси-қўй? Бундай ҳолатда киши ўзини айбдор ҳис этади. Агар бўйинни букиб, энса қисмини қашласа, қўлларини ҳар томонга ўйнатаверса, ёлгон гапирётганда далолат.

Кўкракка чалиштирилган қўллар энг омаллашган имо-ишоралар. Бундай ҳолатни аудиториядаги қўллаб одамлар эшитмаётган сўзларига рози бўлмаганликлари ифода қилиш мумкин. Кўкракда қўлларни чалиштиришдан ташқари бармоқларни мушт қилиш, у кишининг душманона ва ҳужумкорлик ҳолатини намоян этиши.

Шунингдек, қўллар билан бошимизни чангаллаш ҳаракатини кўп мартаба бажарганимиз. Буннинг маъносига киши хил ёндашув бор. Булар тингловчининг боши оғриётгани ёки суҳбатдан эриктирилиш ишораси. Маълум маънода бошни сиқиб оғриқнинг ҳам қайишишига ёрдам беради. Қўлларини бош орқасига қўйиб эса шу кишининг “балким кейинчалик сиз ҳам мен каби муваффақиятларга эришарсиз”, дейишдан далолат беради. Агарда иккинчи суҳбатдош худди шундай ишора қилса, “мен сиз билан бир хил мақомга эгаман”, деб тушуниш мумкин.

Мухтасар айтганда, бизнинг ҳар бир ҳаракатимиз фикримизни ўзгача усулда ифода қилади. Бу эса бизнинг яхши суҳбатдош бўлишимизга ёрдам беради.

“Тана тили” китоби асосида
Муҳаммадали МАМАДАЛИЕВ тайёрлади.

“HURRIYAT” ГУРУНГИ

— Бахтиёр ака, неча йиллардан бери атоқли шоиримиз Абдулла Ориповнинг китоблари қўлимиздан тушмайди. Киши қанча ўқимасин, тўймайди, зерикмайди. Қалбимизга сингиб кетган шундай шеърлари борки, улар келгуси авлод учун олтин мерос бўлиб қолади. Келинг, суҳбатимизни ўзбек адабиётини кўкларга кўтарган шоирнинг ижодий салоҳияти ҳақида бошласак...

— Шеърятта дастлабки “Митти юлдуз” тўплами билан кириб келган Абдулла Орипов деярли олтинчи йил мобайнида ёзилган асарлари билан ўзбек адабиётининг ёрқин юлдузларидан бирига айланган. Тарихда ўзбек халқи яшар, дунёда ўзбек деган ном мавжуд экан, бу юлдуз абадий порлаб тураверди. Энг муҳими, бу ижоднинг халқимиз маънавий қамолотида таъсири йилдан-йилга орта қадимки, сусаймади. Замонлар ўтиши, тузумлар ўзгариши, бадийнинг ўзини ички эврилишлар туфайли муайян бир даврда катта шон-шухрат топган асарлар бора-бора ўз қийматини йўқотиши мумкин. Бунга тарихда мисоллар кўп. Аммо Абдулла Орипов меросида шундай асарлар бисёрки, улар наинки, барча замонлар, балки бутун инсоният учун ўз қадрини топа олади. Мен бу билан шоирнинг буткул асарлари шундай, демоқчи эмасман. Шўро даврининг сийсати, зуғуми таъсирида ёзилган асарлари ҳам бор. Лекин “Мен нечун севаман Ўзбекистонни”, “Ўзбекистон”, “Сен баҳорини соғинмадингми?”, “Биринчи муҳаббатим”, “Аёл”, “Тилла балиқча”, “Отелло”, “Ўйларим”, “Баҳор”, “Онажон”, “Она тилим” сингари юзлаб шеърлари, “Жаннатга йўл”, “Ранжком”, “Соҳибқирон” каби йирик достонларида барча инсон зотиға хос бўлган бетакрор ва гўзал туйғулар, севинч ва соғинчлар ўзининг гўзал ифодасини топган.

Шу ўринда, Абдулла Орипов ижодига бўлган халқ муносабатидан бир мисол келтирсам. Виллоятлардан бирда шоир билан учрашувга ёшлардан ташқари, юзлаб кексалар ҳам келишади. Абдулла акани кўрган мухлислар белларидаги белбоғларини ечиб, узоққина бир масофагача шоирнинг оёғи остига пояндоз қилиб соладилар. Шеър ўқилгандан кейин туйғусидан янграган олқишлар остида дераза ойналари чил-парчин бўлиб кетади. Бу тўқима эмас, бор гап. Дунёдаги мана мана деган шоир, ёзувчи ҳавас қилса арзигулик воқеа. Шу биргина мисолда элнинг ўз шоирига бўлган муносабатини кўриш мумкин.

— Бугун Ўзбекистонни бутун дунё танийди. Мустақил тараққиёт йўлига чиқиб олишимизда Абдулла Ориповнинг алоҳида хизматлари бор. Шўро тузумида у кишининг истаги Ватанини озод қилиш эди. Сиз юқорида таъкидлаган “Мен нечун севаман Ўзбекистонни” шеъри ҳам бундан 35 йил илгари ёзилган. У даврда Ўзбекистоннинг пахтаси учун, олтини учунгина “хурмат” қилишган. Ҳолбуки, ушба пахта ҳам, олтин ҳам ўзимизники эди. Лекин шоир агар музикаларда

Мен нечун севаман

яшаган бўлсанг ҳам, халқим, сен учун жонимни берардим, деган муҳлиф бир қайфиятда шундай шеърлар битишининг ўзи жасорат эмасми?

— Абдулла Ориповнинг улкан хизматларидан бири шўро даврида яшаб, эркин, озодликни, мустақилликка интилиш ғояларини қўйлаб олишида бўлди. Ҳолбуки, ўша оғир йилларда адолатни, ноҳақликларни, истибдодни, зуғумни бадий асарда ёритиш нарийёда турсин, оддий суҳбатда ҳам тилга олиб бўлмасди. Зотан, Фитрат, Қодирий, Қўлпон, Усмон Носир каби ижодкорлар тақдирини нима билан тутаганини яхши биламиз. Лекин ижодкор, агар у ҳақиқий бўлса, Ватанга, халққа, миллатга нисбатан ҳукм сураётган адолатсизликларга бефарқ қарай олмайди. Шу маънода, Абдулла Орипов ҳам юқоридаги устозларига муносиб буюк шоир эди. У ижодининг дастлабки босқичидан то сўнгги нафасигача шу эътиқодга содиқ қолди. “Ўйларим”даги мана бу мисраларга эътибор беринг:

Юрашмга бир маҳаллар кирган туйғулар,
Энди сендан кетяпти деб сўрайди жавоб.
Мени бир зум ҳол-жонимга қўймайди улар,
Қўймайдилар вадаларинг чиқди деб сароб.

1966 йилда, эндигина 25 ёшга кирган шоирнинг жасорати бу. Сени ташлаб кетамиз, деган туйғу асида ишонч эмасми? Кейинги мисраларидаги саробга айланган вадаларча-чи? Булар шўро даврининг ёлгон ғоялари, шийорлари эди. “Уйқу”дан (1965):

Асрим, изга солдинг уммонлар кучин,
Яратмоқ истадинг сўнмас бир чирой.
Бирок, гўлзорларни топмамоқ учун,
Қайсидир разилга бериб қўйдинг жой.

Бу мисралар ҳам Ватанимиз туپронининг ўзгалар томонидан топталаётганига бир ишорадир. Байналмилалчилик, халқлар дўстлиги, партиянинг азамат раҳбарлиги остида ҳамма тенг ва тенгхўқуқли бўлади, деган шийорлар янграб турган бир пайтда бундай шеърларни ёзиш чинакам жасорат эди. Шоир учун уларни чоп этиш ҳам осон бўлмаган. Абдулла Ориповнинг буюклиги шундаки, у юксак маҳорат билан бунинг улдасидан чиқди. Шўровий босқиннинг ўз Ватанидан ташқари, бошқа кенг жутрофий ҳудудлар учун ҳам дахлдор эканини умуминсоний ғоялар билан сугорилган шеърларида ифода қилди. Бу ҳолатини ўз даврининг ўзбек шоирини на эмас, жаҳон адабиётининг энг илғор қарашларидан бири сифатида ҳам баҳолашга муносибдир. Шунинг учун сеvimли шоиримиз ўз ижоди билан замонасининг Александр Твардовский, Чингиз Айтматов, Расул Ҳамзатов, Қайси Қўлиев каби улкан шоир ва ёзувчиларининг эътиборини тортиб. Хурматга сазовор бўлди. Зотан, унинг ўзи ана шу санъаткорлар даражасида эди ва улар қаторида туришга ҳақлидир.

“Сизнинг телевизорингиз”да нимани кўрсатишяпти?!

ДОЛЗАРБ МАВЗУ

“Одобнома” ўқитувчимиз: “Ҳали катта бўлсаларинг, олдиларингдан икки йўл чиқади: бири тўғри, бири эгри. Сизлар тўғри йўлни танлашларинг керак”, дея насиҳат қиларди. Ўшанда инсон ақлли бўла туриб нега қингир йўлни кўрмас экан, дея ўзимга савол берардим. Энди билсам, синовли дунёда нима тўғри-ю, нима эгрилиги ҳақида кишининг виждонига ҳукм чиқараркан. Танлаган йўлинг эса сенинг ахлоқинг, маънавий қиёфанг орқали белгиланаркан.

Бугун бутун дунёни ўргимчак түрдек қамраб олаётган интернетга кирганимизда ҳам олдимиздан яна ўша икки йўл чиқади. Биринчиси, хатарли бўлиб, унда олтинга тенг вақтингдан ҳам, қийналиб топган нақднингдан ҳам айриласан. Иккинчиси эса эзу бўлиб, бу йўлда олган билимларингиз ўзингизга бир кун келиб бойлик бўлиб қайтади. У ахборот олишу илм эгаллаш учун катта имкониятлар майдонидир. Киши онгига зарарловчи ахборотлар эса вақтинчи олади, холос. Масалан, видеоматериаллар тақдим этишчи YouTube сайти.

Маълумки, инсон қўриш орқали энг катта ахборотни олади. Айниқса, сўнгги йилларда интернетда турли видеосайтларнинг кўпайиши, видеовақчаларга бўлган қизиқиш янада оширмоқда. Шу кунларда из домендаги сайтларда маълум даражада чекловларнинг борлиги боис инсонийликка зид турли ахборот видеоларни деярли учратмаймиз. Бироқ шунинг билан айтиш жоизки, бутун аксарият интернет ишқивозлари соп, ги каби хориж доменларини маълум қўлади. Чунки уларда тўсқин йўқ. Ҳаммаси ошқора. Бироқ ўша “ошқоралик” тўғри келган нарсани жойлаш деганимизми?

YouTube (инглизча сўз бўлиб, ую — сен ёки сиз, tube — труба, қуёру деган маънода қўлланилади). Ахборот ушатиш маъносига эса теле-визор деганидир.) видеоматериаллар хостингини тақдим этишчи Googleнинг ёрдамчи дастуридир. YouTubeдан фойдаланиш қўлай ва қўриш осонлиги туфайли жуда ҳам машҳур ва кўрувчилар сонини кўпайтириб буйича дунёда юқори ўринда туради. Уни кунига 2 мил-

лиардан ортиқ киши томоша қилади. Сайтда профессионал видеовақчалардан тортиб, ҳаваскор видеолар, видеоблогларгача тақдим этилади. 2005 йил 15 февралдан бундан махсус видео улашувчи вебсайт бўлиб, унда фойдаланувчилар тасвирларни юклаши, томоша қилиши ва бир-бири билан баҳам қўриши мумкин.

Албатта, бунинг из домендаги муқобили ҳам ишга тушган. Бу YouTube.uz сайтидир. Бироқ у хорижнинг “Ютуб”лари билан рақобатлаша олмапти-да. Айниқса, YouTube.com билан. Ушбу сайтда ҳар қандай мавзудаги видеоларни учратиш мумкин. Кишиларнинг егани, ичгани, боқгани, туққани, бортгани, қўргани, йиққани, тергани, ургани, хуллас, унда жойланмаган ишнинг ўзи йўқ. Ҳар қим ўзи ҳоқлаган кино, клипмо ҳаётини тасвирларини жойлаши мумкин.

Сўнгги йилларда бу сайтда юртдошларимиз анчагина фаоллашди. Улар ҳар соат, ҳар кун видеоларни янгилаб боришади. Аксарият шов-шувли ёки ясама видеолардир. Айниқса, у шоу-бизнесга алоқдор шахс ҳақидаги тасвирлар бўлса, бир пасда кенг тарқалади.

Ютубда тўйлардаги турли “прикол”ларни жойлаш ҳам мода тусига кирмоқда. Ҳатто хориж тўйларидоги айрим воқеаларни ҳам ўзимизники қилиб кўрсатяётганлар бор. Буларни жойлаш мақсад нималигини аналлаш қийин. Қолаверса, ҳар бир виллоятнинг ўзига хос одати, рақслари бор. Шунингдек, тўйда турли воқеалар бўлиши табиий.

Бироқ бунинг бутун дунёга ҳар солиб кўрсатишининг нима кераги бор? Бундай тасвирларни жойлашдан мақсад, интернетдаги “дўст”лар олдига очко тўплашми ёки энг кўп “лайк”ка эга

YouTube

бўлиши? Бундан ҳам ёмони ютубда ўта шахсий ёки яширинча олинган тасвирларнинг кенг тарқалаётганини турли кишиларнинг сўкишдан тортиб беҳаё қилиқларига уялмай жойлаштиришларидир.

Шунинг ҳам алоҳида таъкидлаш жоизки, интернетда турли ваҳшийлик ёки терроризмин тарғиб қилаётган дахлхалар ҳам талайгина. Мисол учун, ақинда бир танишимнинг айтган гапи лол қолдирди. У телеграм гуруҳидан келган дахлхалли видеони ҳеч қандай ҳаяжонларсиз гапириб берди. Қайсидир давлатда мушукларни уриб ўлдириб, қонини ичиш олат экан. Унинг гапларини эшитиб, этим жунжикиб кетди. Бироқ у ҳеч қандай тасвирланмади ҳам. Афсуски, бу каби ваҳшийликларни тарғиб қилаётган видеолар интернет тармоғида кун сайрон ортиб бормоқда. Яна ҳам ачинарлиси, ўша видеолар телефонимизда телеграм орқали кўп сонли кишиларни ўзига жалб қилаётди. Бу эса бора-бора жамиятга ўз таъсирини кўрсатиши табиин. Бир пайтлар ваҳший киноларни катталар “ёшинга тўғри келмайди” деб кўрсатишмасди. Энди кинолар ортда қолиб, ҳаётини видеолар кенг тарқалмоқдаки, бу ёш авлодининг миясини заҳарлаётгани аянчлидир. Бу фикрларимиз билан сайтнинг бутунлай ёмонга чиқариб ташламоқчи эмасми. Балки унга нимадир жойлашдан олдин оммага қай тарзда таъсир қилади. Шу ҳақда ҳам ўйлаб кўрсак, ёмон бўлмасди.

Бутунни кунда омманга ўзига қамраб олаётган телеграм тармоғи нафақат мулоқот, балки айримлар учун ҳаёт мазмунига ҳам айлантади, кечаю кундуз унинг ичида яшаётганлар ҳам бор. Бунга эса ундаги кенг имкониятлар сабаб бўлмоқда.

Келинг, шу ўринда интернетга тегишли айрим маълумотларни ҳам келтириб ўтсак. Мута-

Яратганининг инсон зотиға берган мислсиз неъматларидан бири бу — Ватан, Ватанга бўлган садоқатдир. Ардоқли шоиримиз бутун ҳаётини Ватан саодатига бағишлади. Ижоди, асарлари, фаолияти билан бу тушунчани юқориға кўтарди. Мактаб ўқувчилари, коллеж, лицей, олий ўқув юртлари талабаларини кузатиш, уларнинг деярли ҳар бири шоирнинг шеърлари, ҳеч бўлмаганда, улардан айрим парчаларни ёлдан билади. “Ўзбекистон маданияти”нинг шеърини матни муаллифи Абдулла Орипов эканини барчамиз биламиз ва мадҳия янграши билан унга унинг муаллифларига ўрнимиздан туриб, ҳурмат бажо келтирамиз. Эрк-парвар шоирнинг бир-биридан гўзал, ҳиссиётларимизни жунбушга келтирадиган бошқа шеърлари ҳам юракларга ҳаяжон солади.

— Абдулла Орипов ижодиға хос яна бир хусусият: ўз асари ўстида муттасили ишлаш билан бирга, таржимага ҳам ўзини буткул бағишлаган. Яна бир атоқли шоир Эркин Воҳидов таржимасида Гётенинг “Фауст” асари билан А.Орипов она тилимизга ўзгарган Дантенинг “Илоҳий комедияси”ни бир-бирига қиёсласан, бу равишан бўлади. Икки асар ҳам юксак маҳорат билан ўзбек тилига ўзгарилган. Айтишчи, муаллифларнинг бундай қамолотга эришишида нима туртки бўлган?

— Адабиётимизни бойитиб келатган бу таржималар хусусидаги масалаларга эътиборни тортишнинг жуда тўғри бўлди. Бу икки асарнинг ўзбек тилига ўтирилиши фақат Эркин Воҳидов ва Абдулла Орипов ижодлари учунгина эмас, кейинги давр ўзбек адабиёти ва маданияти учун аниқса, икки нуқтадан назардан муҳим аҳамиятга эга. Биринчидан, бу таржималар ўзбек адабиёти равишга сезиларли даражада таъсир кўрсатди. Жаҳон адабиётининг бу мумтоз намуналари, сирасорлари ҳамда уларнинг муаллифлари маҳоратини она тили орқали ўрганиш ва ўзлаштиришда шоир ва ёзувчиларимизга ҳам ижобий, ҳам ижодий қўмак беради. Иккинчидан, “Фауст” билан “Илоҳий комедия”нинг таржима қилиниши ўзбек таржима санъатини янги босқичга кўтарганидан нишондир. Яъни жаҳон адабиётидоги шундай шоҳ асарларни таржима қилишга қурби етадиган шоирларимиз бор экан, бу маълум маънода, ўзбек шеърятини қай даражада юксалтиришдан далолат беради. Мазкур таржималар ҳақида айрим мақола-лар, илмий тадқиқотлар амалга оширилган бўлса-да, ҳозиргача бу изланишлар асарларнинг салмоғи даражасида эмаслигини айтишга тўғри келади. Ҳар иккала асар таржимаси ҳам бадий, ҳам илмий жиҳатдан чуқур ўрганилишга муносибки, биз яқин келажакда ана шундай тадқиқотларни қўтиб қўлишга ҳақимиз. Шу ўринда, яна бир воқеани келтириб ўтсам. “Илоҳий комедия”ни ўзбек тилига ўти-

БИЛМАГАННИ БИЛГАН ЯХШИ

— Васият бўйича қолдирилган мол-мулкдан қиммат мерос олиш ҳуқуқидан маҳрум этилиши мумкин.

Ангрен шаҳридан Н.Шамсидинов

— Васият бўйича меросхўр бўлиши ман қилинган шахслар рўйхати қонунда белгилаб қўйилмаган. Аммо амалдаги қонунларимизда маълум бир чекловлар ўрнатилган. Хусусан, Фуқаролик кодексининг 1119-моддасида назарда тутилган асосларда ворис, шу жумладан, васият бўйича ворис этиб тайинланган шахс ҳам суднинг ҳал қилув қарори билан ҳақдор меросхўр деб топилди, мерос олишдан маҳрум қилиниши мумкин. Шунингдек, мазкур моддада қўрсатилишича, мерос қолдирувчиси ёки эҳтимоли тутилган меросхўрлардан бирортасини қасддан ўлдирган ёки уларнинг ҳаётига суиқасд қилган шахслар васият бўйича ҳам, қонун бўйича ҳам, мерос олиш ҳуқуқига эга эмаслар. Васият қилувчи ўз ҳаётига суиқасд қилгандан кейин васиятнома бераган шахслар бундан мустасно.

Мерос қолдирувчи ўзининг охиригача хоҳиш — иродасини амалга оширишга қасддан тўсқинлик қилган ва шу орқали ўзларининг ёки ўзларига яқин шахсларнинг ворис бўлишига ёрдам берганини ўзларига ёки ўзларига яқин шахсларга тегишли улушни қўлайитиришига имкон яратган шахслар васиятнома бўйича ҳам, қонун бўйича ҳам мерос олиш ҳуқуқига эга эмаслар.

Болаларига нисбатан ота-оналик ҳуқуқларидан маҳрум қилинган ва мерос олишдан пайтда бу ҳуқуқлари тикланмаган ота-оналар ана шу болалардан қолган мулкка ворис бўлиш ҳуқуқига эга эмаслар.

Саволга Зангиота туман ДНН нотариуси Нигора МАДАМИНОВА жавоб берди.

Бобур МУХАММАДИЕВ

Ўзбекистонни?

шаниқли ақабийшунос, академик Вахтиёр НАЗАРОВ билан суҳбат

ган Абдулла Ориповни Данте туғилган шаҳарга таклиф этилди. Учрашувга борган шоир катта бир издиҳомда “Илоҳий комедия”дан қилинган таржималардан бир парчани ўзбек тилида ёддан ўқийди. Хайратга тушган залдаги Дантенинг юртдошлари ва турли давлатлардан келган дантешунослар ўрнидан туриб, Абдулла Ориповни салкам беш дақиқа давомиди олқишлайди. Бундан илҳомланган шоиримиз яна бир неча дақиқа таржимани ўқийда давом этади. Кези келганда шуни айтиш керакки, Абдулла Орипов ўзининг барча шеърларини ёддан биларди. Бундан ташқари, бошқа шоирларнинг шеърларидаги минглаб мисраларни ёддан ўқиганига деярли қирқ йил давомиди ўзим гувоҳ бўлганман. Таржима-ку, бир нав, бироқ, унинг эҳтирос билан худди аслиятидаги каби ўқини анжуман иштирокчиларини ҳам хайратга солади. Бу учрашувнинг гувоҳи бўлган профессор Қаландар Абдурахмонов йинги бўлган шаҳарнинг қатор биноларининг кўзга қиринарли пештоқларида ўзбек шоири Абдулла Ориповнинг тахминан, баландлиги 4, эни 3 метр келадиган портрети билан безатилганини айтиди.

Адибаҳон, Ёркин ака билан Абдулла аканинг жаҳоннинг улкан шоирлари асарларидан намуналарни ўзбек тилига ўтирилган ҳақида суҳбатлашиб ўтирибмиз, бу яхши. Аммо уларнинг ўз асарларини бошқа тилларга ўтирилиши ҳақидаги аҳвол қандай? Ўғри, уларнинг қатор асарлари жаҳоннинг ўнлаб тилларига таржима қилинган. Саноқ жиҳатдан аҳвол бирмунча ёмон эмас. Бироқ, сифат масаласига келганда, кўнгилдадек дейиш қийин. Абдулла аканинг асарлари ҳақида гапирсак, уларда миллий хусусиятлар ниҳоятда теран ва чуқур. Шу боис, уларни бошқа тилларга таржима қилганда аслиятидагидек ўзига хос ва гўзал чиқишнинг имкони бўлмаяпти. Натияжада, таржималар улар аксар ҳолларда ўртача шайирига айланган қолмоқдалар. Мана шу масалада кўпчилигимиз астойдил ҳаракат қилиб, бу улўғ шоирларимизнинг сара асарларини аслиятига яқин таржималарда жаҳон ўқувчиларига етказиш ҳақида қайғуришимиз керак. Абдулла ака аслида жаҳон миқёсидаги улкан шоирлар қаторида турганига муносиб шоирдир. Келажакда унинг ижодидаги яхши таржималар буни тасдиқ этади. Тарих бунга гувоҳ бўлади.

Шу ўринда, яна бир фикрни афсус билан таъкиллашга тўғри келади. Биз адабиётчилар бу икки шоир хотираси олдида қарздоримиз. Улар ҳаётлик чоғда асарлари ҳақида қатор тақриз, мақолалар ёзилган, айрим илмий ишлар бажарилган бўлса-да, бу етарли эмас. Уларнинг ҳаёти ва ижоди янада чуқур ва теран мақолалар, йирик тадқиқотларга

муносиб эди. Биз шу вақтгача бундай ишларни амалга ошира олмадик. Бу ҳаммамизнинг зиммасидаги вазифа, бурч, қарз бўлиб қолди. Борингда қалдирғни билмадим, йўғингда излаб топмадим, деган мақол бекорга айтилмаган экан.

— Дарҳақиқат, адабиётимизнинг бу икки ёрқин сиймоси чинакам истеъдод эгалари эдилар. Замондан илгари содир бўладиган воқеаларни бошқалардан кўра тереңроқ англаб, ўз вақтида муносабат билдирардилар. Вақти-соати билан Ёркин Воҳидовнинг ҳам юксак адабий меросига қайтамиз, албатта. Ҳозир эса Абдулла Ориповнинг қаттиққўл дашномларга учраган эрк, адолат, истиқлол юзлари билан сугорилган асарлари ҳақида суҳбатимизни давом эттирсак...

— Шундай вақтлар келдики, Абдулла Ориповнинг айрим асарларини “зарарли”, “жамиятга туҳмат қилувчи асар” дейишгача бориб етган ҳоллар бўлди. Унинг “Жаннатга йўл” достони ўз вақтида ана шундай таъналарга учраган. Ҳолбуки, бу достон “Илоҳий комедия” таъсирида ёзилган, жаҳон адабиётининг нодир намуналари қаторида туришга ҳақиқи асардир. Достондан парчалар эълон қилинаётганда, унинг асл кўлем-ма нусхаси йўқолиб қолишга “мажбур бўлган”, аниқроқ айтганда, йўқотилган. Йўқолган достонни шоир ўзи қайта, ёддан тиклаган. Абдулла Орипов эрк, адолат, истиқлол юзларида эш бўлган асарлари учун ҳам қаттиқ дашномларга учради, албатта. Бунинг таъсирида ёзилган шеърлар ҳам кўп. Лекин узоқ йиллар мобайнида озоликни, эркин орзу қилиб, ижодининг меҳварига истиқлол умидларини сингдирган Абдулла аканинг ёруғ кунлар яқинлашиб келаётгани, айниқса, Мустақиллик эълон қилинган кундаги ҳолати, қисқикўзларига нур балқиб турганини кўрганганимизда эди. Истиқлолимиз ҳақида биринчи шеърни яратган ҳам шу киши бўладилар. Ўшанда Олий Мажлис минбаридан туриб, “Адолат офтоби” шеърини ўқиганди. Мустақиллик фақат ҳузур ва роҳат эмас, ҳали аёвсиз давом этадиган кураш, уни ҳимоя қилиш, мустаҳкамлаш учун фидойилик кераклигини айтганда. Бутун ижоди давомиди шу қарашни асарларига чуқур сингдиришга ҳаракат қилди. Кейинги чорак аср мобайнида Абдулла Орипов ўзбек адабиётида яна бир янги тўлқинга асос солди. “Ҳикмат садолари” ва “Ҳаж дафтари” тўпламига кирган шеърлари билан адолат, инсонпарварлик ва инсофга чорловчи юзларини янги тақдирда малҳ этишни бошлаб берди. Ўзи-лиш рўй берган анъаналарни янги замон адабиётида қайтадан тиклади. Ижод майдонига эркин

нафас олиб кирди. Биз ҳурриятни кўпинча инқилоб маъносига қўлаб келдик. Ҳолбуки, унинг асл маъноси эрк ва озолик тўлқинларидаги янгиликларидир. Кенг маънода эрк ҳам, кўнгил ва руҳият озолиги ҳам шунинг ичига кирилади. Бу шоир шеърларида туташиб кетган.

Абдулла Орипов сўнгги нафасгача баракали ижод қилди. Унинг охириги икки йилда ёзилган асарлари

ри “Янги шеърлар” ҳамда “Эверест ва уммон” номлари остида босилиб чиқди. Моҳияти бу икки тўплам шоирнинг эркин қўшиқлари. Бу китоблардаги шеърларни чоп этилишига фидойилик қўсатиб, адабиёт илосмандларини ҳурсанд қилгани ҳамда муаллифнинг сўнгги қувончга-қувонч қўшиб, дардларига ҳамдард бўлганликлари учун Дониёр Бегимқулов, Ашурали Жураев ва Алишер Назарга ҳар қанча миннатдорчилик билдирсак арзийди. Абдулла ака сўнгги шеърларида ҳам Ватанини ўйлайди, Ватанини қўйлади. Охириги шеърларининг бирида шундай деб ёзган эди:

Эҳтимол, юртимда бордир-ку ҳаққим,
Рухсат бер, ўтайин кўчаларингдан...

Ватанининг, юртнинг, халқнинг ўз шоирида ҳақи бўлиши шубҳасиз. Ватан, юрт, халқ шоирини оқ ювиб, оқ тарали, воёга етказди, ҳаёти ва ижодига тиргак бўлди, дунёга танитди. Дунёга таниқли шоирнинг ҳам ўз юртида ҳақи бор, албатта. Шоир Ватани учун фидойилик билан ҳизмат қилди, уни қўйлади, оғриқлари билан оғриди, эрки учун фиш бўлмоққа интилиди, юртини тараннум этди. Шу боис юртида ҳақи бор эканини айтишга ҳақли. Бу ҳақ ижоди, асарларига яраша аҳамият ҳамда Ватани, халқи меҳрига муносиб бўлган эътибордир.

Ҳаётда айрилиқдан, ноилжликдан айрилиқдан оғир мусибат бўлмас экан. Абдулла Ориповсиз ҳаётимиз, адабиётимиз, кўнглимиз ҳувиллаб қолди. Инсон, айниқса, муътабар ва азиз Инсон кетиши билан боғлиқ кўнгил ҳувиллашини, бу ҳувиллашдаги бўшлиқ ўрнини ҳеч нарса тўлдиролмайди. Абдулла Орипов асарлари ҳаётимиздаги шоир ўрнини тўлдириб туради. Ёркин сиймослари Ватанимиз ва қалбимиз кўчаларида абадий барҳаётдир.

Алиба УМИРОВА турунглашди.

Бир ҳовуч дур

Хусни хулқ ҳақида

Абу Умоманинг ривоят қилишича, одамлар: “Ё Расулуллоҳ! Икки киши бир-бири билан учрашса, қайсиси олдин салом беради?” деб сўрашди. Расулуллоҳ: “Аллоҳдан умиди кўпроғи”, — дедилар.

Абу Саид ал-Худрийнинг айтишича, ҳазрат Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) бундай дедилар: “Бир касални кўргани кирсангиз, унга узоқ умр тиланг, гарчи у тилак бирон нарсани рад қила олмаса ҳам, унинг кўнглини кўтарайди”.

Алқама ибн Воил ўз отасидан ривоят қилишича, у Набий (соллаллоҳу алайҳи васаллам)ни кўрган ва Сувайд ибн Торик ёки Торик ибн Сувайд ичкилик (хамр) ҳақида (дориликка ичса бўладими) деб сўраган. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) ундан қайтарганлар ва: “У даво эмас, балки дарддур”, — деганлар.

Анас ибн Моликнинг айтишича, ҳазрат Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи васаллам) шундай деганлар: “Қайси бир ёш киши қари кишини ҳурмат қилса, у кексаганида ўша ҳурматни кўради”.

“Саҳиҳи Термизий”дан

ИНСОН МАНЗАРАЛАРИ

Ассалому алайкум, азизим Султон ака!..

Илтимос, ўзингизни қўлга олинг.

Кўрқман!.. Ҳа, мен Нигораман. Бир ярим йил аввал Сиз алвидо айтган, кўксингизга оққан кўзёшларингиз селоб бўлиб сўнгги йўлга кузатиб қолган рафиқангиз Нигора!

Сезиб турибман, ушбу хатни ўқиб, кўзларингизга ишонқирамай, тек қотиб қолдингиз. Йўқ, таажжубга, таҳликага тушманг! Ёмон ҳаёлларга борманг! Чўчиманг! Менинг фаний оламдан кетиб, чин дунёга етганим рост. Жисми жоним *Уша кун* ҳамдардларимиз устига чим бостириб кетган бир парча замин бағрида қолгани рост. Ўлганлигим рост!

Энди гапимнинг қайси бирини айтмай, қайси биридан бошлай. Аввало, Сиздан — на олдими, на ортимда, “кумуш хотин — кунда касал” деб зорланмай, хасталик азобини ўзим билан теппа-тенг тортган оқибатли жуфти ҳалолимдан то абад миннатдорман! Дардимга малҳам бўлган қўли енгил ши-фокорлар, жонаҳир жигарларим, меҳрибон қўни-қўшини, ҳамкасбларимдан — барча-барчадан миннатдорман!

Ҳам меҳр, ҳам секин, ҳам соғинч, ҳам озгина ўқинч билан йўлгиланган ушбу мактубимни сиз, жигарларимга мажолим борича битдим! Шифо-хонага қадим босганимиз деразаси олдидаги дарахт беармон рулга кирган эди. Тирамоҳнинг рутубатли кунлари, ёмғирларга тўла туналари келибдики, до-рилар таъсиридан ҳақ-беҳуш, вужудимни пўлат икканжасига олган аёвсиз оғриқлардан ин-ганиб ётанганим ҳам, Худойим мента шафқат нигоҳи билан бокди: ўзим ҳам, дилим ҳам са-гир бўлиб қолмадик.

Султоним! Қизиқ! Жуда қизиқ! Ушбу сатрларни битаятганимда фас-ли заъфарон қотириб-қовжирати-б, сарғайитиб ташлаган ха-зонлар ҳовлида, ўтган қайтган-нинг оёқлари остида эзиллиб ётибди. Дарахтлар маънос, гул-лар кўмилган. Ложувард осмон бардошимни синмақоқли бўл-гандай ҳафталаб рангини ўзгар-тирмайди. Бўзариб тураверайди, тураверайди... Охири чидай ол-майди, шекилли, кўз ёшлари-ни тўкиб юборади. Аёз қисади. Шундай паллада аҳоли мен-дек гоят омонат бандасининг кўнгли аини кўкларини, Нав-рўзини, сумалакни тусанганига

нима дейсиз! Ахир, ҳали олдин-да — кеч куз, қаҳратон қиш. Қорли-қировли, аёзли-бўронли кунлар, ойлар озми!

Султоним! Ушбу мактубим сабаб Сиз-ни яна азият чектириб, оро-мингизни бузган, эндигина оройиш топа бошлаган кўн-лингизга яна гам-андуҳ энди-риб, дилингизни хуфтон, изга тушаётган турмушингизни яна пароканда қилган бўлсам, мен ожизани кечиринг! Мени деб чеккан ранжу аламларингиз, машаққатларингиз каммиди!.. Муборак оёқларингизга бош уриб, узрлар сўрайман. Кечи-ринг. Ҳашоки, бандасининг бу ёруғ дунёдан умидини узиши, чиртта кўз юмиб кетиши, ҳатто не бир азоблар ичида гирён тўлганайтган, ёнаётган бўлса-да, осон кечмас экан! Мен учун ёруғ дунё эса — Сиз, ҳали “те-мир қанот” чиқаришга ҳам ул-гурмаган икки полапоним, икки гаварим — икки гўдагимиз!

Мен ожизанинг кечиринг! Қаранг, ҳаммаси ўтар, ҳам-маси сабил қолар экан! Умр — икки ютум сув, бахт — ба-ҳор ёмғиридан сўнг бир лаҳза жилавланган камалак. Шунча-лик ҳам қисқа, шунчалик ҳам тўтлай-сурурли бўладими!.. Шундай ўйлар ўйлабману, ноҳақ ўқинишдан, ўқинишдан ҳам хавотирдаман. Абаслиги учун эмас, гўё ношукрлик қилаётганим, куфр ҳаёлларга бораётганим учун.

Шифохонанинг юракни эзувчи ним қоронғу, заҳил па-латасида сарғайган шифтга ти-килиб, адоғи йўқ ҳаёллар гир-добиди ёлғиз ётанганим ҳам, Сизнинг кўларингизга суя-ниб-таяниб тура олганимда ҳам, Ўзига илтижолар қилиш-дан тўхтамадим. Кўнглим минг бор бузилиб, минг бор тузал-ди, лекин илтижодан тўхтама-дим! Бандасининг ичида ҳава-си кўп бўлар экан. Отингдан айланай, Яратган жаббор! Мен осийни келгуси Наврўзингача етказ. Яна бир мартагина кўк-лам ҳавосидан нафас олай. Майли дераза ортидан бўлса-да, охири марта яшил апроқ-ларни кўрай. Ёруғ оламини яна бир мартагина сўқлаиб-сўқла-иб, завқланиб-завқланиб, су-

Марҳуманинг мактуби

юниб томоша қилай. Сумалак-дан бир қошиққина тотинай. Бор-йўйи бир қошиққина!.. Кейин майли... Розиман!

Нега Наврўзга, унинг тан-сиқ таомига бунчалар илҳақ, бунчалар интиқ, бунчалар зор бўлдим? Негатанашимда ҳам, ўнгимда ҳам — фақат сумалак тўла дошқозон? Билмайман! Бу балки, Наврўзининг эртаси — саврининг биринчи кунда ту-ғилганимдандир. Балки, Ярат-ган мени сумалак соғинчи, ҳа-ли билан андармон қилиб қўйганидандир! Билмадим. Би-лолмадим! Сумалак дас-турхондан тушмайдиган шўрва бўлса эканки, опанга айтсанг. Бир қозонини пишириб келса. Пешонанг терла-аб ичанг...

Бу ёғини сўрасангиз, гап фа-қат сумалакда ҳам эмасга ўхшайди! Қўшиқ эсингиздами? “Сумалак бир баҳона!” Ҳа. Кўнглимнинг туб-тубига тер-мулиб қарасам, бир безовта-лик, хавотир бордай. Асл са-баби зада юрагимдаги шу ҳалик, шу изтиробдамикан. Қишда “кетсам”, адабининг (Сиз-нинг, азизим!) “куни совуқ”, озор чекади, деб чўчитганим-дамикан. Шундайга ўхшайди. Шундай! Баҳорингизга, илиқ-иссиқ кунларингизга етказгин, Худойим! Бола-чақамга, за-вжимга, қариндош-уруғ, ҳешу акробларимга кетишим ҳам ётишимдек ортиқча ташвиш, даҳмаза бўлмасин, деб илтижо-лар қилдим!

Лекин, сезардимки, кўклам-да, Наврўзга, сумалакка етишим-гумон! Демишларки, ўлим — шохта ҳам, гадога ҳам навбат. Менинг навбатим эртароқ кел-ган бўлса, ўқинишдан не наф. Балки бунда ҳам бир ҳикмат бордир.

Шундай кунларнинг бирида Азиза сумалак кўтариб келиб қолса денг. Йўқ, сумалак эмас, кўнглимни чароғон қилган қуёшни кўтариб келди. Кўриб, қотиб қолман. Қотиб! Тийна-йи ҳам, сийрати ҳам тоза, доим самимий жилмайиб турадиган, табассумида на гидир, на кибр нишонасини кўрадиганингиз шу сингилмдан мингдан-миг-розиман, миннатдорман. Қиш эшик қоқиб турган паллада су-малакни ким, касерда пишир-ган? Қандай пиширган? “Ўзим, — деди оҳистагина у. — Ҳовлимизда”. Дард ва оғриқ азобида сумалак деб оҳ урга-нимни, алаҳсираганимни шу муштитпар сингилм, ҳамкаса-бам ешитган экан. Худойим меҳр-оқибат билан сийлаган Азизанинг бахти очилишини тилаб ётдим. Тилай-тилай йи-лаб ётдим.

Тим қора сочларим, қалам-дек қошларим, сикдан узун киприklarим, садафларнинг рашик келадиган тишларим — ҳаммаси мени ташлаб кетди. Озурда вужудим саратонга тас-лим бўлди!

Аслида, андуҳга не ҳожа-т. Ахир, келишни ҳам, кетишни

ҳам чидаганга чиқарган. Ет-казганлари камми. Етказганла-ри учун шукр! Мен кўролмаган саодатли кунларга Сизни, фар-зандларимизни, янги рафиқан-гизни, жигарларимни, барча Балки бунда ҳам бир ҳикмат бордир.

Ушбу мактубимни конверт-га солиб, муҳрлаб, Азизага ту-тқазар эканман, нега айнан бу-гун, орадан бир ярим йил ўтгандан кейин Сизга жўнати-шини илтимос қилганимни ан-глагандирсиз. Бу фурсат ичида ғам-ташвишингиз бир оз ка-майиб, болаларимиз ҳам ўзини анча тўтиб олганига, Сиз ўзин-гизга муносиб жуфти ҳалол топганингизга шубҳам йўқ. Ўтқир қилич қисқиз қолмас! Табриклайман! Янги умр йўлдо-шингиз билан қўша қариб, бахтли-тахтли, тўқ-фаровон яшашингизни, фарзандлари-мизнинг роҳатини кўришин-гизни тилайман!

Мени десангиз, янги рафиқан-гиздан ҳам меҳрингизни аяман! Назаримда, у мен умид қил-ган аёл. Балки аввалдан сина-мол, ҳамкасбим — муаллима, дугона, сингилларим. Зеро, ди-лингиз, талаб-истакларингиз, орзу-аъмолнингизни биламан. Талаганингиз зиёли, оқила, латиф, меҳрибон эканига ишо-наман. Яратгандан умиди бор, фариштали аёл. Унинг мендан ҳам яхшироқ умр йўлдоши, мендан ҳам меҳрибонроқ Она

бўлишини нақалар истайман! Бу гапларимда заррача рўё, сох-талиқ, илдоа йўқ! Ёдингиздами, маъракаларим ўтгандан сўнг Азизага уйланинг, деган эдим. Ёдингиздами? Ҳар нечаким, кимлигидан қатъи назар, янги рафиқангизни ўзимнинг суюк-ли Сингилм деб биламан.

Сингилжон! Сизга янги уй, янги рўзгор ва янги оиладаги илк Нав-рўзингиз қутлўғ бўлсин! Хуш-бахт бўлинг! Ҳақ таолонинг марҳаматидан умидим шулки, бу файзли хонадонда мен бир аёл, она сифатида кўролма-ган яхши кунларни, бахтни Сиз кўринг!

Эгачим! Ҳадли сиғиб, Сизга ҳам қуллўқ, ҳам эркалик қила-ётган опангизнинг бир қошиқ қонидан кечинг! Энди шу уч гўдакка (завжингиз ҳам қирқ-дан ошганига қарамай, бами-соли гўдак — беғубор, содда, фезли кенг!) меҳр-мурувват қўрсатинг. Сиздан ягона ўтин-чим — шу, ўргилай!

Қизалоғим! Онанг бўйларингиздан, ўйла-рингиздан ўзи гиритгон! Ун бе-шинчи Наврўзингиз муборак бўлсин, айланай! Сенга айт-моқчи бўлганларимни — ай-таверсам, ёзмоқчи бўлганла-римни ёзаверсам, адо бўлар-ми! Фақат икки илтимосим, икки васиятимни *тагин* зикр этдим. Унутма, болам. Бирин-чиси — онам ўлган, онам йўқ, деб кўнглинг бузилмасин. Яна — отангга ва укангга меҳри-бонлик қўрсатишдан асло тўхтама. Тўхтама, қизим! Ай-тиқса, отангга осон эмас. Ўзини ғамга олдириб қўйма-син. Иккинчиси — янги жуфти ҳалолнинг ҳурматини доим жойига қўй! Билгинки, у энди менинг, яъни онанг шўрлик-нинг ўрнида сенга, укангга — Она. Майли, уни “опа” денг-лар. Опангни зинҳор ранжит-ма, қизим! Укангни ҳам шун-га ўргат! Мудом қаноатли, му-дом оғир бўл! Онанг, яъни опанг фарзандли бўлса, унга ҳам меҳрингни бер! Пок кўнглингга ҳеч қачон ёмон ҳа-ёлларни йўлатма. Мабоодо, отанг, опанг билиб-билмай қаттиқ гапирсалар, оғир олма, қизим! Ота-онангнинг шарм-ли қизи, ёрдамчиси бўлинг! Агар музтар бўлиб қолсанг, мени — сени жонидан ортиқ севувчи Онангни эсла!

Ўғилгинам! Келбатидан беклик, баҳо-дирлик белгилари балкиб тур-гуви, шаҳзодам! Сенинг ҳам Наврўзингиз, истиқболдаги барча Наврўзларингиз муборак бўлсин, болагинам! Катта йи-гит бўлиб, овозларинг дўрил-

лаб қолгандирсан, айланай. Қаддингдан кетайин, бўтало-гим! Бостан излари кўзларим-га малҳамим! Ўнга қирған давлатим, савлатим, суюнчи-хўрим, дуоғўйим ўзимнинг! Менинг бир эмас, минг жо-ним сенга қурбон бўлсин, ай-ланай! Сендан ҳам илтимо-сим, жон болам, отангнинг, опаларингнинг сўзини икки қилма. Юмуш бюросалар, ҳаялламай қилгин. Зинҳор тайсаллама. Хўпми, болажо-ним?..

Гапим тушқурингиз қўп-лиғини қаранг, Султоним! Дарду андуҳларимдан дас-турхон ёзиб, дилларингизни яна вайрон қилиш ҳаёлимда йўқ эди. Нетайки, қаламимнинг бу кун изтиробга мойиллиги кучли. Битикларим табрикно-ма эмас, ўзимга марсия, васи-ятномага тортиб кетаётган. Кет-са кетсин! Кетса ҳам айтаман, айтгим келяпти. Гапларим пойинтар-сойинтар чиқаётган бўлса, хасталигимга йўйинг. Кечиринг! Нетай, Сизларни ўйласам, кўзимга ўлим кўри-май қолади. Сизларни кўзимдан қиймайди! Энди яна бир анди-шам борки, илдоага йўйманг! Қани энди, байрам кунлари жидду жаҳд қилиб, Бурчмулла томонларга, тоққа чиқсангиз. Офтобшувқода, майсалар усти-да давра қуриб, ҳаммангиз жа-мулжам, шоду хуррам бўлсан-гиз. Сиз эса, Султоним, дуто-рингизни ўйнатиб-ўйнатиб, сайратиб-сайратиб чалсангиз! Мен бўлса унинг шўх-шодон наволаридан, сизлар томондан келаётган хайрли пайғомлар дуолардан қувониб-қувониб яйрасам! Балки камалакранг капалак, балки чўғурлаган қал-дирғоч, балки беозор қумри бўлиб сизларни тўйиб-тўйиб томоша қилсам! Балки майса бўлиб унинг чиқарману пойла-рингиздан ўпарман!..

Меҳрибонларим! Бўлган-бўлмаган ишлар, уаммолар, ушалмаган орзулар учун дилтангликдан кечинг. Маъносикини қувинг. Ҳаммаси ўтади. Ҳаммаси қолади. Ўтаёт-ган ҳар бир кун, ҳар бир лаҳза учун шукроналар айтиб, маза қилиб, бахтга чўлғаниб яшанг! Мен боқиб дунё остонасига етдим. Дардларга, қувончлар-га, ҳайратларга тўла фаний дунёни сизларга ташлаб кетя-ман. Таскин шуки, ҳаммангиз-ни ёлғиз Оллоҳнинг ҳифзу ҳимоясига топширдим!

Наврўзингиз муборак бўлсин! Эҳ! Ҳаёт нақалар гўзал, яшаш нақалар ширинлигини билсангиз эди!..

Жонқобил ЖУМА

Зараутсойга эътибор керак

» ИНСОН ВА ТАБИАТ

Сурхон замини ўзига хос иқлим шароитига, ноёб макон ва манзилларга эгадир. Маълумки, дунё сайёҳлик бозорида экотуризмдан келадиغان даромад 10-14 фоизни ташкил этади. Шунинг учун ҳам кейинги йилларда дунё мамлакатларида экологик туризмга эътибор кучайиб бормоқда. Экотуризм бугунги кунда Кения, Коста-Рика, Яқин Шарқ ва баъзи араб давлатлари, Европа қитъасидаги айрим давлатларнинг иқтисодига салмоқли даромад келтираётгани ҳам сир эмас. Бу далилларни бекорга келтирмаймиз. Ўзбекистонда экотуризм билан боғлиқ бетақорор гузал табиат, хилма-хил ландшафтлар, ноёб ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, табиий ёдгорликлар, археологик топиломалар, палеонтологик қолдиқлар, кам учрайдиган геологик ётқизиклар мавжуд. Булар эса мамлакатимизнинг экотуристтик салоҳияти бўйича дунёда етакчи ўринлардан бирини эгаллашдан дарак беради.

Айтаётганларимизни мана бундай далиллар билан: бугунги кунда мамлакатимизда муҳофаза этиладиган 8 та қўриқхона, 2 та табиат боғи, 1 та биосфера резервати, 5 та табиий ёдгорлик, 12 та буюртма-хона, 1 та табиий парваришхона, 25 дан ортиқ сувни муҳофаза қилиш ҳудудли, соҳил бўйи ҳимоя жойлари, ер ости сувларини ташкил этувчи зоналар, 73 та ўрмон ҳўжалиги, 6 та давлат ўрмон ов ҳўжалиги мавжуд. Ўзбекистон табиатида қўриқхоналар катта аҳамият касб этади. Ана шундай қўриқхоналардан бири “Сурхон” давлат қўриқхонасидир. Қўриқхона 1986 йилда Қўриқхона тоғининг шарқий ён-бағрида ташкил этилган бўлиб, мазкур ҳудудда тоғ-ўрмон экотизмини, ноёб ҳайвон ва ўсимлик турлари муҳофаза қилинади. Қўриқхона умумий майдони 24554 гектар бўлиб, унинг энг юқори нуқтаси — Айрибобо тоғи денгиз сатҳидан 3137 метр баландликда жойлашган.

кистон экологик ҳаракати Сурхондарё ҳудудий бўлини-маси кординатори Эшбўри Худойбердиев, — бу ҳудудда 600 дан ортиқ

ўсимлик тури учрайди. Улардан “Туберген”, “Сурхон” додалари, анзур пидеи, илонбарг пидеи, қизил ер астрағали, Бойсун астрағали каби кўплаб ўсимликлар Ўзбекистон “Қизил китоби”га киририлган. Қўриқхонанинг арчазор холи юқори ҳудудда тоғшашир, бетага, яйлов эспарети, арпаўт, яйловранг, яйлов кўнгирбоши ва бошқа ўсимлик-

лари ўсади. Шунингдек, қўриқхона ҳайвонот олами ҳам хилма-хил. Бу ерда сут эмизувчиларнинг 20 дан ортиқ, қўшларнинг 80 га яқин, судралиб юрувчиларнинг 15 дан зиёд тури учрайди. Бундан ташқари, қўриқхона ҳудудига ноёб ҳайвонлар ҳам бор.

Қўриқхонадаги яна бир эътиборни ўзига тортди-ган макон — Зараутсой дараси ва қоятошлардаги қадимий суратлардир. Айрим қадимшўносларнинг маълумотларига қараганда, бу расмлар қарийб ўн минг йиллик тарихга эгадир. Баъзи олимлар эса бу расмни бироз бўрттириб қўрсатилган дея эътироф этиб, суратларнинг тарихи тўрт минг йилга бориб тақалади дейишмоқда. Ҳар қандай ҳолатда ҳам бизга олис аждоҳлардан узок бир замонлардан бери етиб келган қоядаги суратлар бебаҳодир. Қадимги давр санъати намуналари бўлган бу суратларнинг ўзгаришсиз қолаётгани ҳам ҳайратомуз ҳодисадир. Ай-

— Зараутсой камарида биргина ов манзарасини акс эттирадиган 20 та қоятош сурати мавжуд. Улар қизил-оҳра рангида чизилган. Расмларнинг энг қадимгиси юқори палеолит даврига тўғри келади, — дейди Шеробод туман табиатни муҳофаза қилиш инспекцияси бошлиғи ва-зифасини бажарувчи Мансур Бодиев, — 1939 йилдан эътиборан фанга маълум ва машҳур бўлган Зараутсой суратлари тош асри одамларидан бизга мерос бадийи маҳсул, қоя рангтаъсир санъатида табиий рангли бўёқда бажарилган нодир намуна, нафис, нозик, гузал ва фақат ўзига хослиги билан ажралиб туради. Бу суратлар дунёнинг ҳеч бир жойидаги ўхшамаган бетақорор жозиба, минг йилликларнинг бебаҳодир синовидан давримизгача эсон-омон ўтиб келган қадриятдир. Аммо санъатимизнинг мазийи турбидаги сарчашмаси йўқолиш арафасида турибди.

Фалокат кўз ўнгимизда содир бўлмоқда. Бу ноёб санъатнинг биздан мадал сўраётганига ярим асрдан ошди.

Эътиборингиз учун ушбу маълумотларни ҳавола этамиз. Иккинчи жаҳон уруши йилларидаги экспедициялар ҳужжатларида 26 та камаридаги 264 та сурат тасвирлари эълан қилинган. Зараутсойда 1964 йилда 212 та, 1976 йилда 88 та сурат

қайд қилинган. 2001 йилга келиб эса 8 та камарида 40 дан кўпроқ суратлар сақланиб қолган.

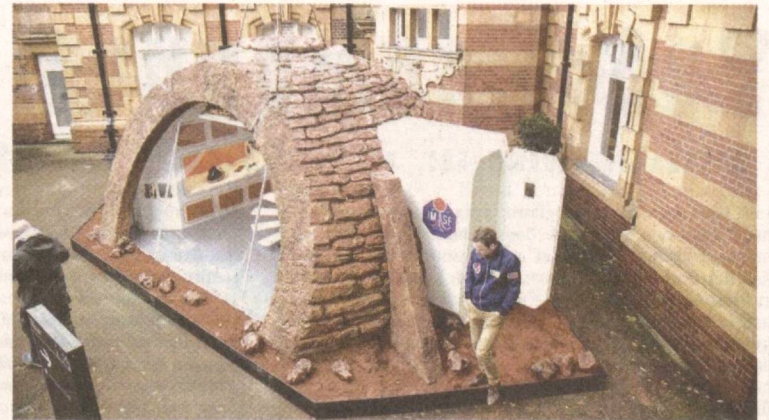
Ҳўш, неча минг йиллар давомида талофатсиз сақланиб келган Зараутсойдаги қоятош тасвирлари XX асрнинг иккинчи ярми ва янаям кўпроғи XXI аср бошларида нима учун олтидан бирга камайиб кетди? Ноёб тасвирларнинг йўқолиб кетишига, асосан, инсон омили сабаб бўлмоқда. Бу ерга келадиган “Ёввойи сайёҳлар” қадимий суратлар устига ёзиб, чизиб, учли буюм билан тирнаб, ўзларидан “дастхат” қолдиришмоқда. Вақтли матбуот нашрларида, анжуманларда Зараутсойни, аниқроғи, у ердаги ноёб суратларни асраб қолиш ҳақида бонг уриб келинмоқда. Тўғри, кейинги йилларда Зараутсойни муҳофаза қилиш ва уни аҳоли ўртасида тарғиб қилиш бўйича бирмунча ишлар қилинди. Аммо шунга қарамадан, қоятош суратлари йилдан-йилга камайиб бораётган.

Зараутсой қояларидаги суратлар, уларнинг дунё миқёсидаги аҳамияти ҳақида қадимшўнос олим, тарих фанлари доктори Шопўлат Шайдуллаев шундай дейди:

— Чиндан-да, Зараутсой ёдгорликлари юртимизнинг ноёб бадийи бойлигидир. Мендаги маълумотларга қараганда, Америка, Франция, Япония, Англия ва бошқа кўплаб мамлакатларнинг таълим даргоҳларида ўқитиладиган дарсликларда Зараутсой ҳақидаги далиллар келтирилган. Аниқроғи, бутун дунё мамлакатларининг 75 фоизиди таълим даргоҳларида талаба-ёшлар Зараутсой ҳақидаги маълумотга эга бўлишмоқда.

Агар шароит қилинса, экотуризмга кенг йўл очилса, Зараутсойга олиб борадиган йўллар қўлайлаша, шўбҳасиз, у ердан дунё сайёҳларининг оёғи узиламан. Лекин бугуннинг манзараси шундайки, Зараутсойга ҳам эътибор, ҳам мадал керак.

Маҳмуд АБУЛҲАЙЗ

Ўзга сайёрада ерликлар уйи

» ХОҲ, ИШОНИНГ!..

— Яшаш жойингиз?
— Марс.
— Қаерга кетаяпсиз?
— Марсга...
— Яқин-яқингача бу каби диалогларни фантастик фильмларда ёхуд бадий асарларда кўришимиз мумкин эди. Бунга жиддий қарамас, ижодкорларнинг она сайёрамиз чегараларини “ҳатлаб” ўтган тасаввурлари маҳсули сифатидагина кўрар эдик. Қарангки, бугунги тараққиёт ҳаёлий нарсаларни ҳам ҳақиқатга айлантирмоқда.

Ўзга сайёрада ерлар сотилаётгани, парвоз билетлари чиқарилиши, борадиган кўнгилчилар ҳам аллақачон шайлиги, яқин йиллар ичида жўнатилиши режалаштирилган тураржой модуллари — буларнинг бари, миш-миш ёки афсона эмас.

Яқинда SpaceX ва NASA космик ташкилотлари ҳодимлари ўзга сайёрада яшаш учун илк уйлар прототипини ишлаб чиқиб, уни омма эътиборига ҳавола этди. Бу ҳақида Newslas.com сайти хабар беради. Унда айтилишича, бу лойиҳани амалга ошириш осон кечмайди. Сабаби, мутахассислар Қизил сайёра атмосфераси, об-ҳаво ва шарт-шароитлари тўғрисида аниқ маълумотларга эга бўлишлари лозим.

Ташкил этилган кўргазма National Geographic, Greenwich Қироллик расадхонаси ҳамда “Биз Марсда қандай яшаймиз?” фойси муаллифи Стефан Петранак ҳамкорлигида ўтказилди. Уй қўриниши декорацияни эслатса-да, дизайн ҳамда материаллар ҳақиқийдир. Яъни миттигина бу уй космик саёҳат давоми-

да инсонларни ўзга сайёра муҳитидан бемалол ҳимоя қила олади. Иқтисодий тежамкорликка алоҳида урғу берилган, ташқи қўринишидан эскимослар уйларига ўхшовчи уй гўмбазли марс тупроғини эслатувчи гиштчалардан қурилган. Космик кеманинг олдиндан оптималлаштирилган жуфт ҳаво тозалаш тизими Ердан Марсга олиб чиқиладиган юк ҳажмини камайтиришга хизмат қилади.

— Ўзимиз билан кўп нарс олиб кетолмаслигимиз боис имкон борида, маҳаллий ресурслардан фойдаланмоқчимиз, — дейди Greenwich Қироллик расадхонаси маҳаллий астрономи доктор Мартин Кукула. — Марсга етиб олиш жуда қimmat, шунинг учун камроқ нарс олишга қарор қилдик.

Тураржой макетининг ер усти зонасида Марсни кўрсатувчи панорама ойнаси, телевизор, дам олиш учун қароват ва ишлаш учун керакли деталларни чоп этиш имконини берувчи 3D-принтер бўлади. Шу тарихка сайёҳларнинг кейинги космик қўрилманинг учиб келишини кутиб ўтиришларига ҳожат қолмайди. Ер ости қисмида эса асосий дам олиш жойи бўлади.

Уй ичида сайёҳларни озиқ-овқат билан таъминловчи ўсимликлар етиштириш учун жой мўлжалланган бўлса-да, бу фазогирларга нуқуллайлик туғдирмаслиги керак. Тахмин қилинаётган уч йиллик сафарнинг бир йили манзилга бориш ва қайтишга (олти ойдан) сарфланса, қолган икки йил сайёра сатҳида яшаш учун етарли (лексин NASAnинг олдинги маълумотларига Марсга ўчалган кишининг ортга қайтиш имкони йўқлиги айтилган).

Шунинг учун асосий эътибор астронавтлар учун ёқимли ҳамда хавфсиз муҳитни яратишга қаратилмоқда.

Хуллас, ҳаммасини вақт кўрсатади. Мазкур лойиҳанинг нечоғли рўёбга чиқishi эса NASA ва ҳамкор ташкилотларнинг келгусидаги фаолиятига боғлиқ.

Интернет материаллари асосида
Гузал МАЛИКОВА тайёрлади.

» БОКС

Мамлакатимиз боксчиларининг Рио-де-Жанейрода бўлиб ўтган XXXI ёзги олимпиада ўйинларида дунё спорт жамоатчилиги эътирофига сабаб бўлган ғалабали юришларини уларнинг издошлари давом эттирмоқда.

17 ноябрдан 26 ноябргача Россиянинг Санкт-Петербург шаҳрида ташкил этилган бокс бўйича ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида вакилларимиз 1 кумуш ва 3 бронза медалларини қўлга киритди. Ушбу мусобақа халқаро бокс федерацияси (AIBA) учун юбилей мусобақа бўлди. AIBA Youth World Boxing Championship бу йил 20-мартга ўтказилди. Шунингдек, Халқаро ассоциация жорий йилда ўзининг 70 йиллигини ҳам нишонламоқда.

Ўзбекистон бокс мактаби тарбияланувчилари дунёда доимо кучлилар қаторидан ўрин олиб келади. Бу ўзбек бокс мактабининг катта салоҳиятидан дарак беради. Истиқлол йилларида Ўзбекистонда болалар спортга қаратилаётган юксак эътибор натижасида маҳоратли спортчилар, айниқса, боксчилар камол топди. Анджон, Бўхоро, Наманган ва Тошкент вилоятларида спортнинг мазкур тури янада оммалашди. Халқаро спорт

ареналарида ватанимиз шарафини ҳимоя қилаётган боксчиларнинг аксарияти ушбу вилоятлар вакиллари ҳисобланади. Бу фикримиз билан мамлакатимизнинг бошқа ҳудудларида бокс ривожланмаётганлиги эмасми. Шунчаки, спортнинг мазкур турига бўлган қизиқиш бу жойларда анча юқори.

Боксчи ёшлар ўртасида тарғиб этиш ва мамлакатда олимпиадачилар издошларини яратиш бўйича ҳам кенг қўламли сайёҳаракатлар олиб борилаётган. Жумладан, мактаб ўқувчилари ўртасида “Умид ниҳоллари”, коллеж ва лицей ўқув-

чилари иштирокидаги “Баркамол авлод”, олий ўқув юрлари талабалари ўртасидаги “Универсиада” мусобақалари юқори малакали атлетларни кашф этаётган. Мазкур ўйинларда киритилган спорт турларининг барчаси олимпиада ҳаракати дастуридан ўрин олган. Ёшлик, гузаллик ва баркамоллик номини олган ушбу спорт мусобақаларида бокс муҳим ўрин тутди. Уч босқичли спорт ўйинлари зинапоқларидан муваффақиятчи ўта олган чарм қўлқоп вакиллари кейинчалик жаҳон ва Осиё чемпио-

натларида, олимпиада ўйинларида юқори натижаларга эришяптилар.

Чунончи, Санкт-Петербургда ўтказилган ёшлар ўртасидаги дунё биринчилигида ватанимиз шарафини ҳимоя қилган йиғитларнинг барчасини уч босқичли тизим кашфиётлари десак муболага бўлмайдми. Ёшлар ўртасидаги жаҳон биринчилигида дунёнинг 75 давлатидан 417 нафар ёш чарм қўлқоп устаси ғолиблик учун рингга кўтарилди. Мусобақаларда Ўзбекистон термаси тўлиқ таркибда иштирок эта-

ди. Жумладан, Нуржан Сериқов 49 килограмм, Отабек Холматов 52 килограмм, Шунқор Абдурашулов 56 килограмм, Билалбек Мирзаҳақимов 60 килограмм, Абу Нуранов 64 килограмм, Улутбек Собиров 69 килограмм, Шоҳрузбек Рустамов 75 килограмм, Санжар Турсунов 81 килограмм, Шоҳруз Раҳимов 91 килограмм, Абдулла Худойбергандов 91 килограммдан юқори вазнда Россия рингларида ватанимиз шайни учун куч синашди.

56 килограмм вазни боксчилар ўртасидаги жангларда иштирок этган Шунқор Абдурашулов мутахассисларда илқ таассурот қолдирди. Шунқорга чорак финалга анча кучли рақиб рўбарў келди. Мазкур босқичда унга қарши хитойлик Жианминг Зенг рингга кўтарилди. Мурасаси кечган жангда ҳар иккала боксчи кучли зарбаларни қабул қилиб олди. Бироқ аниқ зарбалар бериш бўйича устунлик ўзбек боксчиси томонидан бўлди. Жанг ҳакамларининг фикри ҳам бунни исботлайди. Якуний ҳисоб 3:2, Шунқор Абдурашулов ғолиб чиқди. Ярим финалда вакилимизга америкалик боксчи Марк Кастро рўбарў келди. Чемпионатнинг ушбу босқичида ғалаба Америка

спортчиси томонида бўлди. Шунқор Абдурашулов жаҳон чемпионатининг бронза медали билан тақдирланди.

Жаҳон чемпионати чорак финалида иштирок этган Билалбек Мирзаҳақимов ҳам бу босқичда кучли рақибга дуч келди. Меъзорлар вакили Билал Ҳамзаев 60 килограмм вазн тоифасида чемпионатнинг бош совринига асосий даъвогар эди. Ушбу учрашув олдин кўпчилик россиялик боксчининг ғалабасини тахмин қилганди. Бироқ кучли зарба, мустаҳкам ҳимоя ва аjoyиб тактик кўникмаларга эга бўлган Билалбек россиялик рақибини 5:0 ҳисобида доғда қолдирди. Истеъдодли боксчиси финалга чиқishi учун туркиялик Наҳот Экинжга ҳеч қандай имконият қолдиргани

йўқ. Чемпионатнинг олтин медали учун кечган баҳсда эса америкалик Деланте Жонсонанинг қўли баланд келди. Шунингдек, Шоҳруз Раҳимов ва Отабек Холматов шарафига ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида мамлакатимиз байроғи баланд бўлди.

Мамлакатимиз ёш боксчилари учун ушбу чемпионат тажриба мактаби вазифасини ўтади дейиш мумкин. Зеро, уларни олдинда бундан-да йирик спорт анжуманлари кутмоқда. Мана шундай мусобақаларда орттирилган халқаро тажриба эса дунё олимпиадаларида қўлга киритилажак ғалабаларга мустаҳкам пойдевор вазифасини бажаради.

Жобир ХўЖАКУЛОВ,
«Hurriyat» муҳбири

Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси «O'zbektelefilm» давлат унитар корхонаси жамоаси Олий тоифали овоз режиссёри Алишер Маҳмудовга укаси
Шуҳрат ҲАМИДУЛЛАЕВнинг
вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон миллий телерадиокомпанияси «O'zbektelefilm» давлат унитар корхонаси жамоаси Кадрлар бўлимининг собиқ бошлиғи

Зухра ТУРСУНОВанинг
вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор этади.

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

Муассис:
Ўзбекистон Журналистлари
ижодий уюшмаси

Бош муҳаррир
Ўктам МИРЗАЕВОВ

Газета 2007 йил 3 январда Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 0080-рақам билан рўйхатга олинган.

Ҳажми 4 босма табоқ. Бичими — А-2. Баҳоли келишилган нархда
Адади: 2850 Буюртма — S-7604

Тахририятга келган хатлар доимий эътиборимизда бўлиб, улар муаллифларга қайтарилмайди.

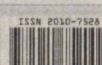
Телефон: (0-371) 244-32-68, 244-32-88

Тел-факс: (0-371) 244-32-80

Реклама ва маркетинг бўлими: (0-371) 244-32-91

Самарқанд: (0-366) 233-62-12

Топшириш вақти — 20⁰⁰ Топширилди — 20⁰⁰

ISSN 2010-7129

Индекс: якка
объектлар ва
ташқиловлар
учун — 233

Манзилимиз: 100129,

Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.

Газета тахририят компьютер марказида терилиди

ва оператор Нигора Ташева томонидан саҳифаланди.

Навбатчи: Муҳаммадали Мамадалиев

“O'zbekiston” НМИУ босмахонасида чоп этилди.

Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.